ՄԱՅԿ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱԶ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 30 ՓԱՐԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆԸ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտիա
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ԳԱՅՄԱՆԸ

Դուրս գնացած լրագրոյց ճանաչուած ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ դրութիւն խմբագիր—Ցնօրէնին պիտի ուղղուի։

Կ. Պոլիս Պահճէ—Գափու Ճէլալ Պէյ խան թիւ 31 Մասիսի դրատնեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Զգալուած նամակ, յօդուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական. — Խառն. — Ազգային լուրեր.—Թղթակցութիւն ի Ռուսահայոց. (Շար. եւ վերջ.).— Տնտեսական եւ խնայասիրական խօսքեր. (Շար. եւ վերջ).— Գիտական.— Լիզուաքննական.— Այլ եւ այլք.—Գրական.— Թերթեր Մասիսի.—Ազգեր։

Կ. ՊՈԼԻՍ 26 ԱՊՐԻԼ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԺԱՆՆՍ ՀԱՎԱՍ

ԱԹԷՆՔ 6 մայիս.

Կրօնթոսի պարանոցին հատման աշխատութեանց հանդիսաւոր բացումն Պնդչաբթի օրը կատարեցաւ ի ներկայութեան թագաւորին, իւր ընտանեաց, նախարարաց եւ բազմաթիւ եւրոպիսիանաց եւ հրաւիրելոց։ Սոյն պիտութեան չարժանիի եւ արտաքնատէր թիւր զօրավարն այսօր ճանապարհեալ Կ. Պոլիս եւ անտի Փարիզ երթալու համար, ուրկոնթոսի պարանոցին բացման ընկերութիւնը պիտի կազմէ։

Տրպլին 6 մայիս.

Իրլանտիոյ նախարար Լորտ Ֆրէտերիք Քէյվընտիշ եւ իւր խորհրդական Գ. Թ. Հ. Պուրք, այս իրիկուն Ֆէնիքս փարք ծառասանին մէջ սպանուեցան հրացանի հարուածներով։

Դեռ ոչ մի ձերբակալութիւն եղաւ։

Լորտ Ֆրէտերիք Զարլզ Քէյվընտիշ, որ Իրլանտիոյ նախարար անուանեցաւ փոխանակ Պ. Ֆոսթէրի, երկրորդ օրվան է Տրվնտշայրի դքսին, եւ կրտսեր եղբայր պատերազմական գործոց նախարար Հարթինգթընի մարքիզին։ 1836 ին ծնած է։

Այս առաւօտ հասած հեռագիր։

Իրլանտիոյ նախարար Լորտ Ֆրէտերիք Քէյվընտիշ եւ իւր խորհրդական Պ. Թոմաս Պուրք երէկ իրիկուն ժամ 7 ին միջոցները կը պարտէին Ֆէնիքս-Փարքի մէջ, չորս մարդ պարունակող կառք մը մօտեցաւ իրենց։ Մարդոց երկուքը կառքէն վար իջնելով, Լորտ Քէյվընտիշի եւ Պ. Պուրքի վրայ յարձակեցան դաշոյններով, եւ երկար ու կատաղի կռուէ մը յետոյ Լորտ Քէյվընտիշ եւ Պ. Պուրք տապաստ մնան։

Երկու սպանելոց դիակները սոսկալի կերպով կտրատուած էին։

Ոճրագործք անսրեւոյթ եղան առանց բնաւ հետք մը թողու։

Մեծ սրտայուզութիւն կը տիրէ քաղաքին մէջ։

Տրպլին 7 մայիս.

Մինչեւ այս վայրկեան բնաւ ձերբակալութիւն չեղաւ։

Զրոյց կը պտրտի թէ Իրլանտիոյ փոխարքայ Արէնսէր Կոմսը Լորտ Քէյվընտիշի եւ Պ. Պուրքի սպանման լուրն առած ժամանակ յայտներ է թէ իւր հրաժարականն անմիջապէս տալու դիտաւորութիւն ունէր։

Լոնտրա 7 մայիս.

Տրպլինի մէջ կատարուած կրկին սպանութեան լուրը սաստիկ սրտայուզութիւն պատճառեց հոս։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Ենկիւրիի կուսակալութեան նախորդ Տէֆթէրտար Սալիմ էֆէնտին Եանեայի կուսակալութեան Տէֆթէրտար, և Եանեայի կուսակալութեան նախորդ Տէֆթէրտար Հաղդի էֆէնտին Ենկիւրիի կուսակալութեան Տէֆթէրտար անուանեցան։

Վեհ. Սուլթանը Պալայի ասպետաց առաջ Ադրիանուպոլսոյ կուսակալութեան խորհրդական Վասա էֆէնտին։

Ռուսական դեսպան Պ. Նովիքոֆ այսօր կը մեկնի մայրաքաղաքէս՝ ընտանեօքն ու անական դոյքերն ի միասին տանելով։ Վաղքի կ'ըսէ թէ դեսպանին երթալուն պատճառաւ պատերազմական տուգանաց խնդրոյն վերջնական կարգադրութիւն ուրիշ ժամանակի թողուած պէտք է լինի։

Միւս կողմէ Սիթանպուլ կը ծանուցանէ թէ Պ. Նովիքոֆ իւր ուղեւորութիւնն յետաձգեր է Բ. Դռնէն տրուած զեկուցման մը վրայ, որ պատերազմական տուգանաց խնդրոյն գոհացուցիչ կերպիւ կարգադրման յոյս կուտայ։

Անցեալ շաբթու եղած այն լուրը թէ Խալացի արժէտեարց պատուիրակ Պ. Մանքարտի առաջարկեր է որ թողուած հատուցիս մէն Օսմ. Պանքային յանձնուի, սխալ է։ Պ. Մանքարտի խորհուրդ տուած է միայն՝ թողուած հատուցիս դանձապահութիւնն Օսմ. Պանքային յանձնել, որ տերութեան դիւանաւոր քաղաքաց մէջ բազմաթիւ ճիւղեր ունենալով կրնայ աւելի դիւրութեամբ դանձել հատոյցները։ Ասկէց զատ՝ Լոնտրայի ու Փարիզի մէջ ալ դրամատներ ունենալով, վարչական խորհրդոյ որոշելիք վճռեալ տոկոսները կրնայ դիւրութեամբ վճարել արժէտեարց։

Արդէն կը վախցուի թէ հատուցիս առաւելութեան և հետեւաբար վճարելի տոկոսաց յաւելման նախատեսութիւնն իրականութիւն չպիտի կրնայ դառնալ։ Յունաստան, Սերպիա և Դարատաղ բնաւ տրամադրութիւն չեն ցուցներ իրենց ստացած Օսմ. երկիրներուն բաժնին ինկած պարտուց տոկոսը վճարելու։ Պուլղարիոյ հարցն ալ դեռ որոշուած չէ։ Կիպրոսի հատուցիս յաւելուածն ևս տակաւին դոյութիւն չունի, որովհետև այս տարի կղզւոյն ծախքն 90,000 Անգլ. լիրա կը բանայ։ Զրոյց կը պտրտի թէ առաջին վեցամեայ տոկոսներուն վճարման հարկաւոր եղած դրամարն տրամադրացնելու համար երեք հարիւր հազար լիրա կը պակսի։ Այս պարագայից մէջ՝ թողեալ հատուցիս վարչութեան մեծ յոյսը ծխախոտի Բէյիրին վրայ է, զոր կը յուսայ շուտով հատատուած տեսնել՝ ըստ տեղեկագրի յիշեալ վարչութեան տնօրէն Պ. Լանկի։

Այս առաւ վաղքթի մէջ հետեւեալը կը կարդամք.

«Բանիցս ծանուցինք թէ Գերմանական ընկերութեան մը ձեռամբ Թուրքիոյ մէջ հանրօգուտ շինութեանց պիտի ձեռնարկուի և թէ յիշեալ ձեռնարկութեանց առաջինը պիտի լինի Պաղատի երկաթուղւոյն շինութիւնը։ Կայսերական պալատան մէջ ընդ նախագահութեամբ առեւտրական նախարար Թայֆի էֆէնտիի՝ յանձնախումբ մը կազմուած է սոյն երկաթուղւոյն շինութեան վերաբերեալ մանրամասնութիւնները քննելու համար։ Յանձնախմբին անդամք են հանրօգուտ շինութեանց նախարար Հասան Ֆէհմի էֆէնտի, երկրագործական պաշտօնատան խորհրդական Վէթիէնտրֆ պէյ, Վեհ. Սուլթանին յատուկ քարտուղար Բէշիա պէյ, մաքսատան խորհրդական Պէրթրամ էֆէնտի և այլ հմուտ անձինք։ Նախ երկաթուղւոյն անցնելու տեղերը պիտի որոշուին և յետոյ պէտք եղած գործիքները բերել տրուելով շինութեան պիտի սկսուի։ Գերմանական ընկերութեան դրամագլուխն յոյժ մեծ լինելով՝ որոշուած է երկաթուղւոյն անցած տեղերն երկրագործական Պանքաներ հաստատել։ Թէեւ Պաղատի երկաթուղւոյն շինութեան համար մինչև ցարդ չատ ձեռնարկութիւնք եղան, սակայն այսպիսի կարող և դրամատէր ընկերութեան մը ձեռօք չլինելուն համար ապարդիւն մնացին։»

Անցեալները ծանուցուած էր թէ տերութեան Եւրոպական և Ասիական նոր սահմանագլուխներն ամբարձնելու և պէտք եղած տրութեանց յատակագիծերը շինելու համար զինուորական յանձնախումբ մը կազմուած է Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշայի նախագահութեամբ։

Կը հաւատան թէ յիշեալ յանձնախումբը չորս երկրորդական յանձնախումբ պիտի ունենայ իւր իշխանութեան ներքեւ, և այդ չորս յանձնախմբոց երկուքն Եւրոպական սահմանագլուխները պիտի երթան, երկրորդն ալ Ասիական սահմանագլուխները։ Եւրոպական յանձնախմբոյ միոյն նախագահն է Ֆէրիդ Թոհիր փաշա, և միւսին Ֆէրիդ Օսման Նուրի փաշա։ Իսկ Ասիական միոյն նախագահն է Ֆէրիդ Վէլի Բէյզ փաշա, և միւսին Ֆէրիդ Նէճիպ փաշա։ Այս վերջիններն մին Պաթում պիտի երթայ և միւսն ի Բարձր Հայաստան։

Վաղքթի կը ծանուցանէ թէ Պեռական խորհուրդն Օսմ. հեռագրոյ սակագնոյն վերաբերեալ տեղեկագիրն ընդուներ է։ Յիշեալ տեղեկագիրը կ'առաջարկէ՝ օտար երկիրներ ղրկուած հեռագրոյ նման՝ մէն մի բառի համար որոշեալ գին մ'առնուլ, և միանգամայն հեռագրին պարունակած բառերուն թիւն չնայելով 5 ղրուշ ալ զատ տուրք մ'ստանալ։ Օսմանեան երկիրներու համար մէն մի բառի գինը միօրինակ կերպով մէկ ղրուշ պիտի լինի. օրինակի արդաւ՝ մայրաքաղաքէս Իզմիր կամ Պաղատատ քաշուած քսան բառ պարունակող հեռագրի մը գինը պիտի լինի 20 ղրուշ և 5 ղրուշ ալ զատ տուրք մը, ընդ ամենը 25 ղրուշ։ Իսկ կուսակալութեան մը մէկ քաղաքէն միւսը քաշուած հեռագրոյ մէն մի բառի գինը պիտի լինի 20 փարա և յատուկ տուրքն 100 փարա։

Թերճէմանը Հագիգաթի կըսէ թէ Ցպադրական տեսչութեան հրամանաւ երեք ամիս դադարեալ Ցունական Ավկի-լրագիրը նորէն սատնալով ի մօտոյ հրատարակել պիտի սկսի։

Անցեալները Նէոլոգոս լրագրին դէմ եղած ցոյցին իբր շարժառիթ ամբաստանեալ Պ. Բոկոթիի և Պ. Մավրոբորտանոյ շաբաթ օրը վերջապէս Բէրոյի պատժական ատեանի ընդհ. դատախազին ներկայացան ի հարցաքննութիւն։

Սելանիկի կեդրոնական կառավարիչ Ահմէտ պէյ նախընթաց օրը մայրաքաղաքս եկաւ։

Կը յիշեն ընթերցողք թէ Թերնոյ պէյ Տէրքոսի ջուրը Բերա բերելու արտօնութիւն ստացած էր։ Կըսուի թէ Թերնոյ պէյ մայրաքաղաքիս մէջ քսան աղբիւր պիտի շինէ և հրդեհի վերաբերեալ տաղտանները միշտ ջրով լի պիտի պահէ։ Ասկէ զատ՝ կառավարութեան կողմէ յատկապէս ցուցուած տեղեր երկու տաղան պիտի շինէ մշտահոս ջրմուղներով։

Թերճէմանի Հագիգաթի գոհութեամբ կը ծանուցանէ թէ Ցունաց ազգային ժողովն որոշեր է յանձնախումբ մը կազմել, որոյ պաշտօնը պիտի լինի Ցունաց դպրոցներուն մէջ կարգացուած դրքերը քննելով՝ կայսերական կառավարութեան անընդունելի դատուածները վերցնելու միջոցները խորհիլ։

Փոքր-Ասիոյ կողմերէն եկող ուղեւորք կը պատմեն թէ Զանդրբիի և Էնկիւրիի շրջակայ գիւղացիք մարախներուն աւերածէն վախնալով՝ այս տարի շատ քիչ արմտիք ցաներ են. հետեւաբար այս տարի այն կողմերն արմտեաց նուազութենէ կը վախցուի եղեր։ Իսկ ընդհակառակն՝ Պրուսայի կուսակալ Ահմէտ վէֆիք փաշա ժամանակին մարախներուն ձուերը ջնջելու ձեռնարկելով՝ մեծաքանակ մարախ ջնջել տուեր և շատ արմտիք ցանել տուեր է։ որով այս տարի յիշեալ նահանգին մէջ արմտեաց առատութիւն կը յուսացուի եղեր։

Տիարպէքիրի նորընտիր կուսակալ Սամիհ փաշա իւր պաշտօնատեղին երթալու պատրաստութիւն կը տեսնէ։

Սղերդէն ապրիլ 23 թուով վաղքթի լրագրոյ քաշուած հեռագիր մը, որ տեղւոյն Հայոց Առաջնորդ Յովհաննէս վարդապետին և այլ հաստակութեանց փոխանորդներուն ստորագրութիւնները կը կրէ, կը խնդրէ Բ. Դռնէն որ Բաշքիութեան կոչուած Քուրդ ցեղին վերաբերեալ 90 ի չափ չարագործք, որք այժմ տեղւոյն դատարանաց առջև կը դատուին, մշտնջենապէս հեռաւոր տեղ մ'աքսորուին։

Շաբաթ առաւ Սիթանպուլ լրագրոյ մէջ հետեւեալը կը կարդամք.

«Եգիպտոսի մէջ Արապի փաշայի դէմ նիւթուած դատադրութեան վրայ քանի մանրամասն տեղեկութիւններ ստացանք։ Ապրիլ 11ի դատադրութեան բոլոր հեղինակները Յաքսոր դատապարտեցան ի Սուտան։ Աքսորեալ 49 սպայից մէջ կը գտնուի Օսման Ռէֆքի փաշա, որ Բիրալ փաշայի նախարարութեան օրով պատերազմական գործոց նախարար էր։ Դատավճիռը կըսէ թէ դատադրութեան պարագլուխն էր Բաթիպ փաշա, որ Սայիտ փաշայի օրով պատերազմական գործոց նախարար և Եգիպտական բանակին ընդհանուր հրամանատար էր։ Բաթիպ փաշա, որ այժմ Նաբուլի կը գտնուի, ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ։ Ամէն անոնք, որ քիչ մը ճանչած են Բաթիպ փաշան, պիտի զարմանան թէ ինչպէս այսպիսի ազդեցիկ և ճարտար մարդ մ'իրեն արբանեակ ընտրած է պատերազմական ատենին կողմէ դատապարտեալ դատադիրներուն պէս անիծրձ մարդիկներ։ Կ'ըսուի թէ դատապարտեալ ոպայք կատարեալ խստասիրտութիւն ըրեր են, բայց որովհետեւ պատերազմական ատենին նիստերը դադրեցան պահուեցան, և կարելի չէ Եգիպտական կառավարութեան ըսածները քննել, այս վերջինն ամէն դիւրութիւն ունեցաւ իւր ուզած ամբաստանութիւններն ընելու դատապարտեալ սպայից դէմ։»

Երեւելի բնագէտ Շարլը Տարուէնի մարմինը պիտի թաղուի Ուէսթմինսթրի արքայարանին մէջ, Նիւտոնի դամբարանին մօտ։

Փարիզի լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Տամատ Մէհմէտ փաշա փարիզ հասեր է, և անտի Պերլին, Լոնտրա և Վիէննա պիտի երթայ։

Եւրոպական լրագրաց խօսքին նայելով, Պուլղարիոյ վիճակը տերութեանց ուշադրութիւնը դրաւած լինելով, փութաչան բանակցութիւնք բացուած են։ Զրոյց կայ թէ Պուլղարիոյ Ալէքսանդր իշխանն հրաժարելու դիտաւորութիւն ունի։

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ Սըր Զարլզ Տիլք՝ Ռուսիոյ Հրէից կրած հալածանաց նըկատմամբ հարցման մը պատասխանելով՝ ըսաւ թէ Օսէտայի Անգլիական փոխ-հիւպատոսը՝ վերջին հակահրէական խռովութիւններէն յետոյ՝ Պալթա երթալով ստուգեր է թէ Հրեայ մ'ոպանեուեր է և քանի մ'ուրիշ Հրեայք ալ ծանրապէս վիրաւորուեր են. բայց տղայոց կոտորած եղած չէ և իսկզբան ծանուցուած երեք բռնաբարութիւններէն առ առաւելն մին հաստատուած է։ Գալով քանդուած կալուածոց արժէքին, գրեթէ 1 միլիոն 100 հազար ֆրանքի կը հասնի։ Անգլիական փոխ—հիւպատոսին Պալթա գտնուած ժամանակ տեղական իշխանութիւնք ազդու ջանքեր ըրեր են յանցաւորները ձերբակալելու համար։ Անգլիական կառավարութիւնը տակաւին մանրամասն տեղեկագիր մը չստացաւ, բաւ Սըր Զարլզ Տիլք, բայց այդպիսի տեղեկագիր մ'իրեն հասնելուն պէս խորհրդարանին պիտի հաղորդէ. Անգլիական կառավարութիւնը Գերմանիոյ կառավարութեան կողմէ որ և է առաջարկութիւն ստացած չէ Հրէից խնդրոյն նկատմամբ Ռուսիոյ կառավարութեան հաւաքական ծանուցագիր մը ղրկելու։

Էնտիքաթէօր Օթոման անուամբ քանի մը տարիէ ի վեր հրատարակեալ պատկերազարդ տարեցոյցն, որ առեւտրական, տրուեստական, վարչական և կառավարական ամէն կարեւոր հաստատութեանց, մասնաւոր և անձանց հասցէները կը պարունակէ, այս տարի դարձեալ հրատարակեցաւ ի ձեռն Պ. Պ. Զերվանթի եղբարց և Ֆռանէսցի, որք ամէն ջանք և զոհողութիւն ըրին իրենց այս օգտակար հրատարակութիւնն առաւել ընդարձակելու և առաւել կատարեալ վիճակի մը մէջ դնելու համար։

Ոչ միայն բաղում տեղեկութիւնք և անուանք աւելցած են այս տարի, այլ և մայրաքաղաքիս գլխաւոր հին շէնքերուն պատկերներն և Բէյրայի ճիշդ քարտէսը դրուած են, որովք այդ հրատարակութիւն կատարեալ ուղեցոյց մը կըլլայ լինիլ ոչ միայն օտարազգեաց, այլ և նոյն իսկ Թուրքիոյ բնակչաց։

Թղթակցին գինն է կէս Օսմ. լիրա՝ բաժանորդաց համար, և երեք քառորդ լիրա ոչ-բաժանորդաց համար։ Կազմեալին գինն է 20 ֆրանք։

Պարսկաստանի Ուրմիա քաղաքի միսիոնարներուն լրագրում տրուած էր մի վիճակագրական համառօտութիւն, թէ ո՞րքան առաջ է գնացել բողոքականութիւնը Թիւրքաց-Հայաստանում։ 18 տարի առաջ, ասում է լրագիրը, Արեւելեան Թուրքիայում աւետարանի վարդապետութիւնը հետեւող միայն 11 Հայ-բողոքական եկեղեցիներ կային, իսկ այժմ կան 33 եկեղեցիներ։ 18 տարի առաջ կային 333 անդամ, իսկ այժմ անդամների թիւը հասնում է 1897 հոգու։ Այն ժամանակ միայն 3 գործիչներ կային, իսկ հիմա 23։ Այն ժամանակ 1870 հոգի քարոզ լսողներ կային, իսկ այժմ 12,433 հոգի։ Այն ժամանակ 1450 աշակերտներ և աշակերտուհիք կային, իսկ այժմ 5297։ Այն ժամանակ այդ եկեղեցիները իրանց կողմից հանդանակեցին աւետարանի գործը տարածելու համար միայն 723 թուման, իսկ այժմ մի տարվայ մէջ հանդանակեցին 5634 թուման (16,902 բուբլ)։ Յիշեալ եկեղեցիները գանվում են ըստ կըսեալ Տրապիզոնից մինչեւ Խարբերդ, Էրզրում, Նահանդում, Վան և Բիթլիս (Բաղէշ)։

Յիշեալ թուականների մէջ հետաքրքրականն այն է, որ հայ-բողոքականները իրանց միջից ամէն տարի նշանաւոր դումարներ են հանդանակում աւետարանի գործը տարածելու համար։ Միթէ այդ բաւական վասա չէ՞, որ վերջապէս համոզվեն ոմանք, թէ կան ուրիշ աւելի էական պատճառներ, որոնք ստիպում են հային թողնել իր հայրենի եկեղեցին, և ոչ թէ այն, իբր թէ «մարգորսները» փորով են հրապուրում Լուսաւորչականներին։

Թուրիզից մեզ գրում են, թէ լուր կար, իբր թէ Պարսից Շահը դիտաւորութիւն ունէր այս գարնանը Աստրստականում ճանապարհորդութիւն անել, բայց այս դիտաւորութիւնը այժմ յետաձգված է։

(Մշակ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Երուսաղէմայ Ամեն. Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքն այս գիշեր Կ. Պոլիս հասաւ Աւստրիական շոգենաւով, և առաւօտուն զինքը դիմաւորող փոքրիկ շոգենաւով Գումգափուի նաւամատոյցն երթալով, անդ սպասող բազմաթիւ եկեղեցականաց և ազգային պաշտօնատարաց առաջնորդութեամբ Մայր եկեղեցին տարուեցաւ, ուր քահանայք, դպիրք և երգեցիկ մանկունք զգեստաւորեալ զինքը դիմաւորեցին և եկեղեցական երգերով ընդունեցին։

Անդ Ն. Սրբազնութիւնն աղօթեցէ և իւր օրհնութիւնը ժողովրդեան տալէ յետոյ՝ Պատրիարքարան եկաւ, և կէս ժամու չափ անդ նստելէ յետոյ, Երուսաղէմատունն իջաւ։

Իզմիրէն գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Զմիւռնացի ազգայինք մեծ ընդունելութիւն ըրեր են Երուսաղէմայ Ս. Պատրիարքին։ Ն. Սրբազնութիւնն Եսայեան եղբարց տունն հիւրընկալուեր է, ուր շաբաթ առաւօտ մեծածախ կոչունմը տրուեր է ի պատիւ Ն. Սրբազնութեան։

Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Գերա. Տ. Յուսեփան Ծ. վարդապետ այսօր Կ. Պոլիս կ'ապաստանի, ուստից քանի մ'օրէն ճանրայ պիտի երթայ Ս. Էջմիածին երթալու և եպիսկոպոսական աստիճան ստանալու համար։

Յիշեալ Գերա. վարդապետին ուղեկից են Նիկոմիդիոյ վիճակէն երաստնի չափ ազգայինք, որք ուխտի կ'երթան ի Ս. Էջմիածին։

Ինչպէս որ ծանուցուած էր, Միացեալ Ընկերութեանց Ընդհ. ժողովն երեկ գումարեցաւ Ղալաթիոյ Կեդր. վարժարանը։ Ժամ 7 1/2 ին առաջնը բացուելով, նախորդ նստին արձանագրութիւնը կարդացուեցաւ։ Յետոյ Աստուաւոյն ընկերութեան հաշուեքննիչ յանձնախմբին տեղեկագիրն, ինչպէս նաև Ցնօրէն ժողովոյ քառամեայ պաշտօնավարութեան տեղեկագիրը կարդացուելով՝ զոհութեամբ ընդունուեցաւ։ 1883ի Ցնօրէն ժողովը նաեւ իւր պատրաստած 1882–1883ի եւմատոյցն՝ ինչպէս նաեւ ուսանող ծրագիրը ժողովոյն քննութեան ներկայեց։

Ժողովականներէն մին ներկայ Ցնօրէն ժողովին քանի մը հարցումներ ուղղելով, բաւական ջերմ վիճաբանութիւն ծագեցաւ, բայց օրինաւոր մեծամասնութիւն ներկայ չգտնուելուն պատճառաւ շարունակութիւնն յաջորդ նստին թողուեցաւ։

ՇԱՀԱՒԷՏ ԴՈՐԾ ՄԸ

Մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք Համպուրգի Սամուէլ Հէքշերի վիճակահանութեան ծանուցման վրայ, որ լրագրոյս վերջին երեսը կը տեսնուի, և յոյժ շահեկան է։ Այս տունը լաւ հանքաւ ունի՝ շահուած դումարներն անյապաղ և ճշդիւ վճարելու մասին։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ

(Մեր յատուկ թղթակցէն)

(Շար. եւ վերջ)

Սակայն դավելով այս տխուր դիտողութեան էջը, մենք դառնալով այս պիտի ասենք՝ որ մեր բոլոր գործերի համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցների համար մեր հարուստներին պէտք է ներս քաշենք և գործին ձեռնամուխ և մասնակից անել տանք։ Հասկացնել պէտք է այդ սառած հոգի «հարուստներին» որ իրանց առջին մի վեհ ասպարէզ կայ գործելու, և որ իրանք մի այլ պարտք ունին։ Վերջապէս գոնէ մեր հարուստները օրինակ առնէին օտար ազգերից, չհայած որ նոցա մէջ կարօտութիւնը աւելի քիչ է քան մեր մէջ։ Մենք կարող ենք մի առ մի թուել հարիւրաւոր Հայ դրամատէրեր, որոնք եթէ իրանց արժանի գումարը տային, մենք կ'ունենայինք հարիւր հազարներ, և մեր գործերը ցանկալի կերպարանքը կ'առնէին։ Թող մեր հարուստները կազմէին մի «Հարուստների ընկերութիւն» և իրանց պարտականութիւնը կատարէին՝ և այն ժամանակ պահանջէին որ մենք ոպանոնա կարդայինք. հակառակ դէպքում՝ զզուանաց և ատելութեան ցոյցեր մշտ կարող են տեսնել և ինքը ժամանակը իւր ձայնը կը միացնէ այդ տմարդութեան դէմ. ոչ մի սպառնալիքներ, ցոյցեր չեն կարող մեզ կապշեցնել, թէ և այդ ցոյցերը և ըսպառնալիքները արդէն գոյութիւն ունին և երևում են . . . .։

Այժմ, երբ հարցը դալիս է մեր խտեղիգենցիայոց, կամ աւելի լաւ է ասել մեր «խօսքով հարուստներին», պէտք է որոշել և դիտել՝ որ կատարեալ ազատութեան և անկեղծութեան արդիւնքները այդտեղից սպասելու իրաւունքը ունինք։ Թող կորչին և հեռանան այդ տեղից նոքա՝ որոնք ներս են թափանցել և գործի գալիս անցել՝ իրանց անձնական շահերի համար. թող հեռանան նոքա՝ որոնք առ ժամանակ գործում են՝ խաբելով՝ իրանց նպատակներին հասնելու համար։ Հայ հասարակութեան մէջ «հասարակական գործերը» ձեռք առնելով իրանց նպատակներին հասնելու լաւ միջոց են դաել, այդպիսի կեղտոտութիւն միայն մեր մէջ կարելի է տեսնել, և այդ օրինակ «լուսաւորուած» հրէշներ միայն մեր հասարակութիւնը կարող է ունենալ։ Այդ միայն մեր մէջ, մեր ինտելիգենցիայի շրջանի մէջ կարող է լինել՝ որ մինը «մի ընկերութեան» գործերի գլուխ է անցնում՝ իր նպատակին հասնելու համար. այդ միայն մեր մէջ կարող է լինել որ մամուլի մէջ տեղ գտնելով և աչ ու ձախ խօսելով՝ իր նպատակի համար ճանապարհ է գտնում։ այդ միայն մեր մէջ կարող են լինել այն օրինակ «վայրենի լուսաւորուածներ» որոնք ամբողջ խմբագրութիւնը կը խաբեն ու վերջին դրութեան կը հասցրնեն՝ իրանց ատելի նպատակների վերաբերմամբ. այդ միայն մեր մէջ, մեր թուլութեան ժամանակ կարող են գալս գալ անսիրտ անձինք, որոնք «աղգային թատրոնը» իրանց դիմակ չինելով, ծածկուելով կեղծ անձնուիրութեան և աշխատանաց վարագոյրի տակ՝ կը ձգտին հասնել իրանց նպատակներին, և այդ բանի համար չեն խնայել և չեն ամաչել չոչափել այս ամէնը, կործանել այս բոլորը, որոնք հիմք և աղբիւր են թատրոնի հաստատութեան և գոյութեան. այո, այդ և դոցա նման կեղտոտ անձնաւորութիւններ միայն մեր մէջ կարող են լինել և ծածկուիլ մեր ինտելիգենցիայի մէջ, որոնք և են մեր բոլոր յոյսը, և իրանց կեղտոտութիւնների հետ միասին չեն ամաչել քար գցել իրանց անպիտանութիւնները ասողին, կամ թէ անկեղծութեամբ գործողին և խօսողին։ Այս տեղ ակամայ յիշում ենք և այն մի քանի վայրահաչ անզօր անձնաւորութիւններին՝ որոնք Պօլսից իրանց դրութեանց մէջ Տփխիսու մի հայ լրագրի մէջ, իրանց անձնական շահերից դրդուած, իրանց կեղտոտ նպատակների և նեղ անձնական խնդիրների մէջ խորասուզուած՝ չեն ամաչում հայհոյել նոցա, չեն ամաչում քար գցել նոցա վերայ, որոնք այս տեղ իսկ ազատ չեն այդ օրինակ կեղտոտների թշնամանքներից։ Այդ օրինակ կեղտոտ գործերին է վերաբերում Պօլսից «Մշակի» մէջ Վ. Մ. ստորագրութեամբ պարոնի գրածը, դրպարտութիւնները և հայհոյանքը դէպի այստեղի աղնիւ, և յայտնի գործոնեներից մինը։ Այդ Վ. Մ. թուլամորթ անձը, այնքան ստորացած է իր դրուածքի մէջ, որ մինչև իսկ ինքը իրանից ամաչել է պարզ և ակնյայտ կերպով մատնանիշ անելու այն անձը, որը տարարաղութիւն ունի Վ. Մ. ի նման անարժան և չնչին արարածներին իրան հակառակորդ ունենալու, ինչպէս ինձ ևս շատ ծանր է այդ օրինակ անձանց դէմ լրագրական էջերի մէջ տեղ բռնել, և դոցա դէմ խօսելու համար գրիչ առնելը իր կողմից շատ անասելի է ինձ համար։ Վ. Մ. իր պատասխանը ստացաւ արժանաւոր բացատրութիւններով այն յայտնի անձնաւորութիւնից, որին ուղղած էր իր խօսքերը, և որը շատ և շատ աւելի բարձր է քան ինքը և քան այն ամէն հասնելու համար. այդ միայն մեր մէջ կարող է լինել որ մամուլի մէջ տեղ գտնելով և աչ ու ձախ խօսելով՝ իր նպատակի համար ճանապարհ է գտնում։ այդ միայն մեր մէջ կարող են լինել այն օրինակ «վայրենի լուսաւորուածներ» որոնք ամբողջ խմբագրութիւնը կը խաբեն ու վերջին դրութեան կը հասցրնեն՝ իրանց ատելի նպատակների վերաբերմամբ. այդ միայն մեր մէջ, մեր թուլութեան ժամանակ կարող են գալս գալ անսիրտ անձինք, որոնք «աղգային թատրոնը» իրանց դիմակ չինելով, ծածկուելով կեղծ անձնուիրութեան և աշխատանաց վարագոյրի տակ՝ կը ձգտին հասնել իրանց նպատակներին, և այդ բանի համար չեն խնայել և չեն ամաչել չոչափել այս ամէնը, կործանել այս բոլորը, որոնք հիմք և աղբիւր են թատրոնի հաստատութեան և գոյութեան. այո, այդ և դոցա նման կեղտոտ անձնաւորութիւններ միայն մեր մէջ կարող են լինել և ծածկուիլ մեր ինտելիգենցիայի մէջ, որոնք և են մեր բոլոր յոյսը, և իրանց կեղտոտութիւնների հետ միասին չեն ամաչել քար գցել իրանց անպիտանութիւնները ասողին, կամ թէ անկեղծութեամբ գործողին և խօսողին։ Այս տեղ ակամայ յիշում ենք և այն մի քանի վայրահաչ անզօր անձնաւորութիւններին՝ որոնք Պօլսից իրանց դրութեանց մէջ Տփխիսու մի հայ լրագրի մէջ, իրանց անձնական շահերից դրդուած, իրանց կեղտոտ նպատակների և նեղ անձնական խնդիրների մէջ խորասուզուած՝ չեն ամաչում հայհոյել նոցա, չեն ամաչում քար գցել նոցա վերայ, որոնք այս տեղ իսկ ազատ չեն այդ օրինակ կեղտոտների թշնամանքներից։ Այդ օրինակ կեղտոտ գործերին է վերաբերում Պօլսից «Մշակի» մէջ Վ. Մ. ստորագրութեամբ պարոնի գրածը, դրպարտութիւնները և հայհոյանքը դէպի այստեղի աղնիւ, և յայտնի գործոնեներից մինը։ Այդ Վ. Մ. թուլամորթ անձը, այնքան ստորացած է իր դրուածքի մէջ, որ մինչև իսկ ինքը իրանից ամաչել է պարզ և ակնյայտ կերպով մատնանիշ անելու այն անձը, որը տարարաղութիւն ունի Վ. Մ. ի նման անարժան և չնչին արարածներին իրան հակառակորդ ունենալու, ինչպէս ինձ ևս շատ ծանր է այդ օրինակ անձանց դէմ լրագրական էջերի մէջ տեղ բռնել, և դոցա դէմ խօսելու համար գրիչ առնելը իր կողմից շատ անասելի է ինձ համար։ Վ. Մ. իր պատասխանը ստացաւ արժանաւոր բացատրութիւններով այն յայտնի անձնաւորութիւնից, որին ուղղած էր իր խօսքերը, և որը շատ և շատ աւելի բարձր է քան ինքը և քան այն ամէն մարդ մէջ և կը դիզուին փողոցաց վերայ, անդ ուր վրան անկած քարն ոչ ևս անդրէն կը դրուի իւր տեղն, անդ ուր դերանն փտած և որդնահար, և ի զուր տունն կ'սպասէ նոր մայրերու, անդ չիք բարւոք վարչութիւն։ Երբ վերին իշխանութիւնք չեն հսկեր ի բարձանց բարեկարգութեան և մաքրութեան վերայ, քաղաքացին դիւրաւ կը սովորի զաղրալի պղերգութեան, որպէս մուրացիկն իւր ցնցոտեաց։ Ահա է՛ր կը փափաքիմ՝ որ ընդ հուպ ճամբորդել սկսի Հերման և տեսնէ գէթ զԱդրազարուկ, զՖրանքֆորդ և զուղղաշէնն զդեղեցիկն Մանհայմ։ Որ որ տեսաւ քաղաքներ մեծ և մաքուր՝ չունի այլ ևս հանգիստ մինչև չդեղազարդէ իւր քաղաքն հայրենի, որչափ և փոքր լինի այն։ Ո՞չ ապաքէն անցնիւր օտարական կը դրատատ մեր նորոգեալ դրաներն, բռեալ աշտարակն, և եկեղեցին որ կը թուի վերաշինեալ։ Զ՞ը գովեր մեր սարերն, մեր ծածկեալ, ջրաշատ և լաւաբաժին ջրամուղներն, որք այնպէս լաւ կարեն ծառայել մեր պիտոյից և ապահովութեան յառաջին նշան մի հրդեհի. և այս ամենայն վերջին բաղմադեմ հրդեհէն ի վեր չկատարուեցաւ։ Վեց անգամ շինուածապատ կարդուեցայ մեր խորհուրդին մէջ և արժանի եղայ գոհունակութեան, որտեղին շնորհակալեաց բարի քաղաքացւոց՝ առաջարկելով օգտակար ծրագրեր, յառաջ վարելով եռանդագին նոցա գործադրութիւնն և ի գլուխ հանելով՝ ուղղամիտ մարդերէ սկսեալ շինութիւններ՝ որք անկատար էին մնացած։ Զայս օրինակ նախանձն արթընցաւ վերջապէս խորհրդոյ մէն մի անդամոյն սրտին մէջ, և արդ ամենեքին կ'աշխատին ժրաջան, և արդէն նոր խճուղին, որ ղմեղ մեծ պողոտային հետ կը կապէ, աւարտած և հաստատուն է։ Բայց երկիւղ մեծ է ինձ որ մեր երիտասարդութիւնն չհետևի այս օրինակաց. ղի սմանք ղբօսանաց վերայ միայն կը խորհին և տնային ղարդարանաց, այլք կծկեալ կը մնան տանց անկիւնն ու կը թխսին վառարանաց ետև։ Եւ կը վախնամ որ դուցէ և Հերման այսպիսեաց կարդէն մնայ միշտ։

Եւ պատասխան տուաւ իսկոյն բարեդորով ղղ օնամիտ մարդն.

Հա՛յր, դու միշտ այսպէս անիրաւես առ մեր որդին, և այսու չյաջողիր քեզ բարին զոր կը տենչաս։ Զի չէ՛ կարելի մանուկներն ըստ մեր մտաց կազմել. ինչպէս որ տուաւ դայնս մեզ Աստուած՝ պարտիք պահել և սիրել զնոսա, ջանալ լաւագոյնս կրթել զնոսա՝ առանց բրեանազբօսելոյ նոցա ընդարոյս բնութիւնն։ Սա այս ինչ ձիրքերն ունի, նա այն ինչ. իւրաքանչիւր ոք կը դործածէ բնութենէն իւրեան տրուած ձիրքերն, և իւրաքանչիւրն ըստ իւր յատուկ կերպի միայն կաւ լինել բարի և երջանիկ։ Զեմ թողուր որ կշտամբուի իմ Հերման. զի գիտեմ թէ արժանաւոր է այն բարութեանց զոր պիտի ժառանգէ մի օր, թէ կը խնամէ մեր դաշտերն իրրև փորձ և ճարտար արնօրէն, թէ մի օրինակ է նա հետևելի՝ քաղաքացւոյ և մշակաց, և սոյդ գիտեմ և կը նախատեսեմ

մաս նշանակուած է 1,500 ֆրանք։ Առաջին անդամ մրցանակը ստացաւ Հանդուցեալ Բաստամեան վարդապետը, իր «Մխիթար Գօշի» քննութեամբ և Հայկական իրաւաբանութեան մասին արած դիտողութեանց և քննութեանց մասին։ Գրնահատութիւնը միանդամայն արժանի էր. այդ հսկայական աշխատութիւնը, որ միանդամայն ուշադրութեան և դովասանաց արժանի է, և մեծ լոյս է սփռում Հայկական իրաւաբանութեան վերայ, և մանաւանդ «Մխիթար Գօշի» աշխատութեան վերաբերմամբ, ինչպէս տեղեկանում ենք, հանդուցեալի կենդանութեան վերջին օրերին տպարանի մէջ էր, մամուլի տակ։ Անմահ հեղինակի ցաւալի մահուանից միջև օրս այդ մասին ոչինչ լուր չունինք, չնայած որ ամենքը անհամբեր սպասում են։ Արդեօք կարո՞ղ ենք յոյս ունենալ որ Էջմիածնին այդ աշխատութիւնը ըստ արժանւոյն լոյս կը հանէ, թէ՝ այն վիճակի մէջ կը դցէ, ինչ վիճակի մէջ որ դցեց և ուրիշ շատ հոդուածների նշանաւոր աշխատութիւնները։ Այս տեղ չենք կարող չյիշել հանդուցեալ Գաբրիել Արքեպիսկոպոս Այվազեանի բազմաթիւ աշխատութիւնները, որոնք Էջմիածնը առաւ տարաւ, և մինչև օրս, ո՞վ գիտէ թ՞նչ է արել, զուր չեին կարծում շատերը թէ այդ նշանաւոր աշխատութիւնները այրել են. մինչև այժմ այդ աշխատութեանց մասին ոչինչ բան չկայ. և ո՞վ գիտէ ո՞րտեղ են, եթէ միայն նոքա դոյութիւն ունին և պահւած են . . . .։

Դ. Այվազեանի աշխատութիւնների մէջ այս օրինակ մրցանակների արժանի շատ բան կայ. մանաւանդ նորա «Ատաւաբանութիւնը», որ մի նշանաւոր և հսկայական աշխատութիւն էր, և արժանի ամենայն յարգանաց, որի նշանաւոր կարօտութիւնը մենք ունինք։ Եւ այդ բոլորը Էջմիածնի մէջ ո՞վ գիտէ թ՞նչ եղաւ, թէ և բոլորեքեանք սպասում են թէ՛ Այվազեանի և թէ՛ Բաստամեանի աշխատութեանց լոյս տեսնելուն։ Այս անդամ մրցանակը ընկաւ երկու աշխատութեանց վերայ, մեծ մասը (1000 ֆրանք) ստացաւ Հ. Ղևոնդ Ալիշան իւր «Շիրակ» արժանաւոր երկասիրութեան համար, միւս մասը (500 ֆրանք) ստացաւ Պ. Նորայր Բիւզանդը իւր «Հայկական բառաքննութիւն» վերնագրով աշխատութեան համար։ Երկուսն էլ արժանաւոր դնահատութիւն։ Այս տեղ աւելորդ չենք համարում մրցանակի պայմանները կարճ ներս բերել։

Մրցանակին արժանանում են աշխարհաբառ և դրաբառ լեզուների աշխատութիւններ, տպուած ու ձեռագիր, Հայոց քաղաքական և եկեղեցական պատմութեան, օրէնսդրութեան, լեզուի և դրականութեան վերաբերեալ, նոյնպէս և թատրոնական դրուածքներ։ Թատրոնական դրուածքները պէտք է լինին աղգային հին կամ նոր կեանքին վերաբերեալ։

Մրցանակի չեն կարող արժանանալ թարգմանութիւնները, դասագրքերը, և նոյնպէս այն աշխատութիւնները, որոնք մրցանակաբաշխութեան ժամանակից երկու տարի առաջ տպուած են, և այն տպագրութիւնները, որոնք արդէն միանդամ մրցանակ ստացել են։ Ամբողջ մրցանակի գումարը 500 բուբլի է, որ բաժանվում է ամեն երկու տարին մի անդամ, և ներկայացրած աշխատութիւնները ըստ արժանւոյն սանանում են կամ բոլորը կամ մի մասը։ Այս կարևոր պայմանները գնելուց յետոյ, աւելորդ չի լինիլ այս էլ աւելացնել, որ յաջորդ մրցանակաբաշխութիւնը տեղի կ'ունենայ 1884 թուականին. ցանկացողները պիտի դիմեն հետևեալ հասցէով, Պետերբուրգ տեղական Ցոմկ. քահանայ Պօղոսեանին, Ս. Բեռեզով-ի, Նեվսկի Դեսյատ ոը Ընկեր Աբդեին։

Հասկանալի է թէ ո՛րքան խրախուսող է Պ. Իզմիրեանի գործը մեծաւ մասամբ աղքատ Հայ գրողներին և գրականութեան մէջ աշխատողներին, երբ մեր մէջ այդ մրշակները օգնութիւն համարեա չեն գտնում, երբ մենք գիտենք շատ աշխատութիւններ, որոնք մնացել են անտիպ, երբ Տփղիսու «Գրքերի հրատարակութեան» ընկերութիւնը դնած է, և երբ Պ. Նորայրի նման անձինք իրանց արժանի աշխատութիւնները տպագրելու համար վերջին դժուարութիւնների մէջ պիտի ընկնեն։ Այսում են թէ Հայը քնից արթնացել է. այս է դորա հետևանքը։ Ցաւալի է։

ՇԱՄՇԱԴՐԱՄ

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

—o—

Ա.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԻՐՈՒԹԻՒՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ.

(Շար. եւ վերջ)

Յօդուածս սկիզբն ըսի թէ քաղաքակրթութիւնն համեմատաբար կ'ընթանայ մարդկան պիտոյից հետ։ Մարդն, հոգեղէն և հոգեղէն էակ, մարմին և հոգի միանդամայն ունի կրկնատեսակ պիտոյք, զորս կը լցնէ այնքան աւելի լաւ՝ որքան մարդկան միջև յարաբերութիւնք աւելի լաւ են կանոնաւորուած, որքան անձնիւր անհատի գործողութեան շրջանակն և ազատութեան սահմանաւելի լաւ են որոշուած, որքան խաղաղութիւնք աւելի լաւ են պահուած, և որքան ընդհանուր մասնակցային աշխատութեան արդիւնքն աւելի լաւ, առաւել արդարութեան կը բաշխուին ընկերային դասերի մէջ։

Աւելորդ է ըսել թէ նախնական ժամանակաց մէջ՝ չափ, սահման կչիք կը փայլէին... իրենց բոլոր կայութեամբ միայն. Սահման՝ ոչ՝ էր։ Աչն որ ունէր ազատութիւն, այն ունէր աւելի ազատութիւն։ Բնաւոր ազատութիւնն չքլալով անհատի մ' առանձնանալ բազում ազատաց միմեանց հետ չափիլին իրենց ոյժն յաւէտ կ... նուազ ընդարձակ դաշտի մէջ։ Եւ բնապէս այդ մշանջենաւոր պարքաց մէջ անգօրք կ'ըլլային նուազագոյն սանակոն։

Սակայն տարութիւնն յաղթուր ուրեմն ազատութեան. հարեւանաց աշխատութիւնն յաղթեց անձ բռնակալութեան։ Համայնութիւնն սկսաւ տակաւ առ տակաւ գոյանալ մարդկան մէջ, ցոյց քան մարդիկ աւելցան ու տարածուեցան, ցորքան մարդկան պիտոյք աւելցան ու բազմազանեցան, ցորքան ատանդական ցեղեր ամփոփուեցան և հաստատուեցան ի վայր, ցորքան ժողովուրդք մշակեցին հողն, ընտանեցուցին վայրի գազաններն, արուեստագործեցին նիւթն, նուաճեցին և իրենց ծառայեցուցին տարերց զօրութիւնք, որոշեցին էջ և ֆոկ, գծեցին սահմանն ատանդոց և մեծին ուրքան առընչութեանց, հիմնեցին մի բառ՝ պարտէր և էրուանդեր։

Երկար դարեր, մարդոց զօրութիւնն իրրև մատեան կը ծառայեր այդ օրինաց, այդ չափուց սահմանաց և կանոնաց։ Արդ՝ մարդութիւնն անվրէպ չքլալով, սանմանք և օրէնք կը մոռացուէին և կ'անտեսուէին ստէպ. անտի կագ ... կռիւներ կը ծագէին անհատից ... ժողովրդոց միջև։ Այդ ... ժամանակք աւելցին բաւական, մինչև որ մարդկութիւնն՝ առնլով վերջնական քայլ մը՝ հաստատեց էրուանդեր, որք սակայն չեն անփոփոխ, և երկրէ երկիր, ժամանակ ժամանակ կը բարեփոխին՝ պահանջմամբ յառաջադիմութեան օրինաց։

Կատարելագոյն հետազօտութիւնն հին և նոր ազգաց օրէնսդրութեանց վրայ՝ Մոնդէսքիէօի ձեռամբ կատարուեցաւ ութհարիւրորդ դարուն մէջ, ուր անքան ուրիշ հետազօտութիւններ և յեղափոխութիւններ ալ կատարուեցան։ Մարդկային ազգն — ըստ նոյն մեծ դարուն ամենամեծ իմացականութիւնն — կորուսած էր իւր իրաւունքներն, և Մոնդէսքիէօ զայնս վերադարձուց նմա։ —Օրինաց ոգ.

Սակայն արդ ո՞վ կը նայի սոցա։ Արտաբերեկ, հարիւ ուրեմն այլ ևս կ'երթամ ի պարտէզ. զի ամէն ինչ պարտի փոխուիլ և, որպէս կ'ըսեն, ճաշակաւոր լինել. պէտք է որ տախտակներն ու փայտեայ նստարանները սպիտակ լինին։ Պարզն ու հարթն կը սիրուին այժմ. կը մերժուին քանդակն ու ոսկեղէն դրուագքն. և սակայն ամենէն թանդնէ արդ դրսէն եկած փայտն։ Հաճութեամբ կուզէի ես ալ ինչ ինչ նորաձև և նորաճաշակ իրեր ձեռք բերել, դարուս հետ զուգընթաց երթալ և յաճախ նորոգել կահերս, բայց մարդ կ'երկնչի փորրագոյն քայլ մ'առնուլ. ո՞վ կարէ այժմ վարձք տալ գործաւորաց։ Վերջերս խորհեցայ ոսկեզօծել տալ վերանին դեղարանիս նշանակն, Մեքայել հրեշտակն և քառմեկի վիշապն որ նորա ոտից տակ կը գալարի. բայց թողի զայն թխացեալ որպէս է, այնքան սոսկացոյց զիս նորոգութեան գինն։

(Շարունակ.)

Վ.բէրպ. — Վ.էպիս Յրդ թուոյն Զրդ սիւնակին մէջ դաշին բառը պիտի կարդացուի պաշին։

Հրդ թուոյն Յրդ սիւնակին մէջ Շէրջակայնէրեն է՝ ուրեմն, պիտի կարդացուի Ընջակայնէրեն է՝ ուրեմն. նոյն սիւնակին մէջ Դն դ ցերմակեղենները պիտի լինի Դն դ ցերմակեղենները։ Ցրդ սիւնակին մէջ առաջի կայ նորա դրքերեն պիտի լինի առաջի կայ նոցա դրքերեն։

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(6)

ԿԷՕԹԷ

ՀԵՐՄԱՆ ԵՒ ԴՈՐՈԹԷԱ

ՎԷՊ ՅԻՆՆ ԵՐԳՍ

—o—

ԹԱԼԻԱ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՐ

Երբ Ոդին պատկառով խուսափեցաւ այսպէս զայրագին այն ճառէն, յառաջ մատոյց հայրն որպէս սկսած էր.

Ինչ որ չկայ մի մարդոյ մէջ՝ չը կարէ գտնուիլ երեսի, և շատ յուսալի չէ որ իմ սրտագին բաղձանացս կատարումն ուրախացնէ զիս մի օր, այն է թէ որդիս ինձ նման չլինի, այլ լաւագոյն ոք։ Զի ինչ կը լինէր մի տուն, ինչ կը լինէր մի քաղաք, եթէ անցնիւր ոք չհոգայր սիրով ու հաճութեամբ պահպանել և նորոգել զայն, և բարւոքել ևս ու աղնուացնել որպէս ժամանակն և այլ աշխարհներ մեզ կ'ուսուցանեն։ Պէտք չէ որ մի մարդ, նման մի սունկի, յեսա բուսանելոյն՝ իսկոյն փսի անդ ուր ծնաւ, ոչ մի հնաք թողլով իւր կեանքի գործունէութենէն։ Ցառաջին անսկ մի տան կը գուշակուի տիրոջ ոգին, որպէս մի քաղաքի մէջ մնանելոյ տունն կը դնահատեմք զայն վարպետներն։ Անդ ուր կը քայքային կ'անկնին պարիսպք և աշտարակք, անդ ուր պղնձք կը դիզուին խրամոց մէջ և կը դիզուին փողոցաց վերայ, անդ ուր փլած անկած քարն ոչ ևս անդրէն կը դրուի իւր տեղն, անդ ուր դերանն փտած և որդնահար, և ի զուր տունն կ'սպասէ նոր մայրերու, անդ չիք բարւոք վարչութիւն։ Երբ վերին իշխանութիւնք չեն հսկեր ի բարձանց բարեկարգութեան և մաքրութեան վերայ, քաղաքացին դիւրաւ կը սովորի զաղրալի պղերգութեան, որպէս մուրացիկն իւր ցնցոտեաց։ Ահա է՛ր կը փափաքիմ՝ որ ընդ հուպ ճամբորդել սկսի Հերման և տեսնէ գէթ զԱդրազարուկ, զՖրանքֆորդ և զուղղաշէնն զդեղեցիկն Մանհայմ։ Որ որ տեսաւ քաղաքներ մեծ և մաքուր՝ չունի այլ ևս հանգիստ մինչև չդեղազարդէ իւր քաղաքն հայրենի, որչափ և փոքր լինի այն։ Ո՞չ ապաքէն անցնիւր օտարական կը դրատատ մեր նորոգեալ դրաներն, բռեալ աշտարակն, և եկեղեցին որ կը թուի վերաշինեալ։ Զ՞ը գովեր մեր սարերն, մեր ծածկեալ, ջրաշատ և լաւաբաժին ջրամուղներն, որք այնպէս լաւ կարեն ծառայել մեր պիտոյից և ապահովութեան յառաջին նշան մի հրդեհի. և այս ամենայն վերջին բաղմադեմ հրդեհէն ի վեր չկատարուեցաւ։ Վեց անգամ շինուածապատ կարդուեցայ մեր խորհուրդին մէջ և արժանի եղայ գոհունակութեան, որտեղին շնորհակալեաց բարի քաղաքացւոյ՝ առաջարկելով օգտակար ծրագրեր, յառաջ վարելով եռանդագին նոցա գործադրութիւնն և ի գլուխ հանելով՝ ուղղամիտ մարդերէ սկսեալ շինութիւններ՝ որք անկատար էին մնացած։ Զայս օրինակ նախանձն արթընցաւ վերջապէս խորհրդոյ մէն մի անդամոյն սրտին մէջ, և արդ ամենեքին կ'աշխատին ժրաջան, և արդէն նոր խճուղին, որ ղմեղ մեծ պողոտային հետ կը կապէ, աւարտած և հաստատուն է։ Բայց երկիւղ մեծ է ինձ որ մեր երիտասարդութիւնն չհետևի այս օրինակաց. ղի սմանք ղբօսանաց վերայ միայն կը խորհին և տնային ղարդարանաց, այլք կծկեալ կը մնան տանց անկիւնն ու կը թխսին վառարանաց ետև։ Եւ կը վախնամ որ դուցէ և Հերման այսպիսեաց կարդէն մնայ միշտ։

Եւ պատասխան տուաւ իսկոյն բարեդորով ղղ օնամիտ մարդն.

Հա՛յր, դու միշտ այսպէս անիրաւես առ մեր որդին, և այսու չյաջողիր քեզ բարին զոր կը տենչաս։ Զի չէ՛ կարելի մանուկներն ըստ մեր մտաց կազմել. ինչպէս որ տուաւ դայնս մեզ Աստուած՝ պարտիք պահել և սիրել զնոսա, ջանալ լաւագոյնս կրթել զնոսա՝ առանց բրեանազբօսելոյ նոցա ընդարոյս բնութիւնն։ Սա այս ինչ ձիրքերն ունի, նա այն ինչ. իւրաքանչիւր ոք կը դործածէ բնութենէն իւրեան տրուած ձիրքերն, և իւրաքանչիւրն ըստ իւր յատուկ կերպի միայն կաւ լինել բարի և երջանիկ։ Զեմ թողուր որ կշտամբուի իմ Հերման. զի գիտեմ թէ արժանաւոր է այն բարութեանց զոր պիտի ժառանգէ մի օր, թէ կը խնամէ մեր դաշտերն իրրև փորձ և ճարտար արնօրէն, թէ մի օրինակ է նա հետևելի՝ քաղաքացւոյ և մշակաց, և սոյդ գիտեմ և կը նախատեսեմ

այժմէն թէ յետին չպիտի լինի խորհուրդին մէջ. բայց ամէն օր յանդիմանութեամբք և դարսվանօք հիքին սրտին մէջ կը խեղդեսս ամէն առութիւն, որպէս ըրիր այսօր։

Եւ անդէն մեկնեցաւ սենեկէն և փութայ ի խնդիր որդւոյն, որպէս զի դանելով զայն փարատէ նորա վիշան զարսվալից խօսքերով զի նա, բարեբարոյ որդին, արժանի էր արդարեւ։

Հաղիւ եկաւ նա դուրս, ահա Հայրն ըսաւ ժպտելով.

Զարմանալի ժողովուրդ մ'են սա կանայք և տղայք. իւրաքանչիւրն կ'ուզէ ապրիլ ըստ իւր քմաց, և յետոյ կը պահանջէ որ այլք դոփեն զինքն ու փայփայեն։ Միանդամ ընդ միշտ, նախնեաց առածն ճշմարիտ է. Ցառաջ գինոյնն եւ կ'երթայ։ Այս այսպէս է միշտ։

Եւ դեղադործն յարեց խորհրդածոյ կերպարանօք.

Ցօժարամիտ կ'ընդունիմ զայդ առած, Տէ՛ր դրայն, և միշտ լաւագունեն ի խնդիր եմ, միայն թէ նոքն չլինի կարի ծանրադին. բայց երբ փարթամութիւն չունի ոք, կը կարծէ՞ք թէ բաւական լինի դորձօն ու փայթեռանդն լինել՝ ներքուստ և արտաքուստ դեղեցիկ յարդարելոյ համար զիւր տուն։ Քաղաքացին կարի սահմանափակ է. լաւն կարող չէ ստանալ՝ երբ կը ճանչէ զայն. կարի տկար է իւր քսակն, իսկ պէտքն կարի մեծ. և այսպէս ցանդ արդելից կը պատահի նա։ Բաղում ինչ ըրած կը լինիէի ես. բայց ո՞վ չտոկար այսպիսի փոխանութեանց պատճառաւ ծախքերէն, մանաւանդ այս վասանդալից ժամանակաց մէջ։ Երկար ատենէ ի վեր պիտի ծիծաղէր ինձ իմ տունն իւր նորաճաշակ հանդերձին մէջ, երկար ատենէ ի վեր՝ մեծ ապակիներով զարդարուն՝ պիտի չոգշղային պատուհանք. սակայն ո՞վ կարող է նմանիլ վաճառականին, որ իւր հարստութեան կը կցորդէ նաև ծանօթութիւնն այն եղանակաց՝ որովք լաւագոյնն ստանալ կարելի է։ Տե՛ս հանդիպակաց տունն, ի՞նչպէս նոր է։ Ոչորածոյ սպիտակ խոյակաց կը ճաճանչեն ի՞նչպէս մեծաչուք կ'երևի կանաչաներկ երեսաց մէջ տեղ. մեծ են պատուհանք. զի՞նչդ կը փայլիին հայելանման՝ ապակիք, այնպէս որ նաեմ ու անչուք կը մընան հրապարակին միւս տներն։ Եւ սակայն, հրդեհէն յետոյ, ի սկզբան մերքն էին դեղեցկագոյնքն, Հերբերտի գեղարանն և Ռոբերտ Աբրամսոնի։ Մեր բովանդակ դաւառին մէջ գերահռչակ էր նաեւ իմ պարտէզն, և անցնիւր ճանապարհորդ կանգ կ'առնուր և կը դիտեր կամարի ձողայանկին մէջէն քարեղէն մուրացիկն ու բազմագոյն դաճաճն։ Նա, որում սուրճ կը մատուցանէի չքեղ քարայրին մէջ որ արդարև փոչտեալ և կիսակործան կայ այժմ, կը բերկրեր յոյժ ի տեսիլ կայծակնացայտ և երփներանգ լուսոյ դեղեցկաշար խեցեայ. և ճաշակատէր իրաղէան ուշեալ ու շրջացեալ կը դիտեր ծծմբակապարն ... բուսաներն։ Ոչինչ նուազ հիացմամբ կը դիտուէին սրահին նկարներն, յորս վայելչազարդ տեարքն և տիկնայք շուրջ կուգան պարտէզն մէջ և նրբածայր մատներով կ'ընծայեն և կը բռնեն ծաղիկներ։

Սակայն արդ ո՞վ կը նայի սոցա։ Արտաբերեկ, հարիւ ուրեմն այլ ևս կ'երթամ ի պարտէզ. զի ամէն ինչ պարտի փոխուիլ և, որպէս կ'ըսեն, ճաշակաւոր լինել. պէտք է որ տախտակներն ու փայտեայ նստարանները սպիտակ լինին։ Պարզն ու հարթն կը սիրուին այժմ. կը մերժուին քանդակն ու ոսկեղէն դրուագքն. և սակայն ամենէն թանդնէ արդ դրսէն եկած փայտն։ Հաճութեամբ կուզէի ես ալ ինչ ինչ նորաձև և նորաճաշակ իրեր ձեռք բերել, դարուս հետ զուգընթաց երթալ և յաճախ նորոգել կահերս, բայց մարդ կ'երկնչի փորրագոյն քայլ մ'առնուլ. ո՞վ կարէ այժմ վարձք տալ գործաւորաց։ Վերջերս խորհեցայ ոսկեզօծել տալ վերանին դեղարանիս նշանակն, Մեքայել հրեշտակն և քառմեկի վիշապն որ նորա ոտից տակ կը գալարի. բայց թողի զայն թխացեալ որպէս է, այնքան ոսկեացոյց զիս նորոգութեան գինն։

(Շարունակ.)

ՍԻՐԱՆՈՑ

ԱՐԴԱՐԱՆ

Ի ՍԱՍՈՒՆ

Ի ՄՈՒՇ

Ի ՎԱՆ

Ի ԱՐՁԷՆ

Ի ԱՐՄԱՎԻՐ

Ի ԱՐԱՐԱՏ

Ի ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ

Ի ԱՐԵՒԵԼՔ

Ի ԱՐԵՒՄՏՅԱՆ

Ի ԱՐՏԱՇԱՏ

Ի ԱՐՏԱՇԷՍ

Ի ԱՐՏԱՆՈՒՋ

Ի ԱՐՏՕՆԻ

Ի ԱՐՏՈՒՇԻ

Ի ԱՐՏՈՒՆԻ

Ի ԱՐՏՈՒՆՅԱՑ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔՈՒ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔՈՒՆ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔՈՒՆՔ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ

Ի ԱՐՏՈՒՆՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ

Ի ԱՐՏՈՒՆ

սումն արդարև է գեղեցիկ և ամենահրահանգիչ. օրէնքներն են որ ամենէն աւելի մեզ կը ծանօթացընեն այն ազգերն որք այդ օրինօք վարուեցան։ Սակայն չը պիտի պակասիր յօդուածոյս մէջ ընդհանուր օրինաց ուսումնասիրութեամբ, այլ մասնաւորապէս պիտ՚ուսումնասիրենք մեր լրջամիտ ընթերցողաց հետ «մարդկային շահուց բնական ուղղամտական օրէնքներն» ըստ բացատրութեան նորոգ հանգուցեալ Յոզէֆ Կառնիէ անտեսագէտին. կամ այլ բառով՝ պիտ՚ուսումնասիրենք Քաղաքական տնտեսութեան։

ԳՐԱՍԷՐ ԱՏՈՄ

Բովանդակութիւն Ա. Դասէ

Մարդս ընկերական էակ մ՚է։

Ընկերութեամբ կը զարգանան մարդոյս տարմիաւոր, եւ մտաւոր կարողութիւնք։

Մարդկութիւնն՝ իր նախնական վիճակին մէջ անատական կեանք մը կը վարէր գրէթէ։

Քաղաքակրթութիւնն յառաջ կ՚ընթանայ մարդկան պիտոյից համեմատութեամբ։

Մարդկային շահուց բնական եւ ներդաշնակ օրինաց ուսումն է Քաղաքական տնտեսութեան առարկան։

ԳԻՏԱԿԱՆ

—o—

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԽԱՒԱՐՄՈՒՆՔ

Յառաջիկայ ամսոյս 3ին Արեգական խաւարում մը պիտի պատահի, որն որ բոլոր Արաբիոյ մէջ բոլորական պիտի ըլլայ, բայց մեր կղմպոյից մէջ մասնական, այսինքն Արեգակը ըստ մասին պիտի խաւարի։ Աստեղագիտութեան կարեւորութիւն տուող եւ կարգաւորեալ դիտարաններ ունեցող ազգութիւնք մեծամեծ ծախքիր ընելով իրենց երեւելի աստեղագէտներն, արեգական բոլորական խաւարման տեսանելի եղող տեղեաց վրայ կը խաւրեն, նոյն լուսաւորը զանազան կերպով զննելու ու հետազօտելու։ Արդ այս տարի ալ Եւրոպոյ զանազան ազգութիւնք Եգիպտոս եւ այլ տեղեր իրենց աստեղագէտներն խաւրեցին նոյն երեւոյթին տառջեւներէն աւելի եւս մօտիկ կերպով զննելու ու դիտելու։ Մենք այս ընթերցումիս արդեանց ապահովով, այժմ խաւարմանց վրայ ընդհանրապէս քանի մը խօսք կուզենք գրուցել։

Արդ՝ խաւարման մը պատճառը, ուզէ լուսնոյ խաւարում ըլլայ, ուզէ արեգական խաւարում, քիչ շատ գոլորոց տեսող մարդ դիտէ, անոր համար ալ երկայն բարակ ասիկայ պիտի չի բացատրենք, այլ պարզ կերպով մը անոնց վրայ միայն քանի մը խօսք ըսելով պիտի անցնինք. բայց մանաւանդ յօդուածս մէջը՝ ի մէջ պիտի բերենք խաւարմանց՝ հինէրէն մինչեւ մեր օրերը մարդկային մտաց վրայ ինչ ազդեցութիւն ունենալն ու անոնց վրայ եղած զանազան կարծիքներն ու նախապաշարմունքն, յեսոյ պիտի ցուցընենք թէ արեգական խաւարմանց զննութեամբն ինչպէս աստեղագէտք անոր բնական կազմութեանը վրայ կարեւորագոյն տեղեկութիւններ ստացած են։

Արդ տեսնենք հիմայ թէ լուսնոյ ու արեգական խաւարմանց պատճառն ի՞նչ է։

Լուսինը (1) երկրիս բոլորտիքը, իւր ոլորտը չրջած ժամանակը, գրեթէ տասն ու հինգ օր մէյ մը անոր ու արեգական մէջ տեղն (այս ժամանակս նոր լուսնոյ ատենն է), ու տասն եւ հինգ օր մէյ մը արեգական ընդդիմակաց կէսէն (երկրիս արեգական եւ լուսնոյ մէջտեղը գտնուելով) կ՚անցնի։ Այս ատենս լուսինն ի լրման կը գտնուի։

Արդ երբեմն կը պատահի որ լուսինը ճիշդ արեգական առջեւէն կ՚անցնի. փոխանակ անոր քիչ մը վերէն կամ վարէն անցնելու, ինչպէս որ շատ անգամ տեղի կ՚ունենայ։ Այս անցքին ատենը արեգական լոյսը բնականապէս բոլորով կամ մասամբ կ՚արգիլուի, լուսնոյ սկաւառակին՝ արեգական սկաւառակը ամբողջապէս կամ մասամբ ծածկելուն պատճառաւ։ Այսպէսով արեւելեան խաւարում մը տեղի կ՚ունենայ՝ ամբողջական կամ մասնական։ Արդ՝ լուսինը երկրիս առջեւէն արեգական ուղղութեամբն անցած ժամանակը նոյն լուսաւորը կը խաւարցնէ։

Լուսինն՝ արեգական նկատմամբ երկրիս ետեւի կողմէն անցած ժամանակը, ճիշդ երկրէս արձակուած շուքին մէջը կը գտնուի։ Այս շքին մէջը գտնուած ժամանակը ա՛լ լուսինը արեգական լոյսը ընդունելէ կը դադրի, եւ որովհետեւ միայն արեգական լուսովն կը փայլի, անոր համար իւր լոյսը կը կորսնցնէ։ Իւր սկաւառակին լոյսը բոլորովին կերպով կը մարի, երբոր ամբողջապէս երկրիս կոնաձեւ շքին մէջ մտած է. իսկ մասամբ մը կը խաւարի երբոր յիշեալ շքին եզերաց մօտէն անցնելով կիսով միայն անոր ներքը կը թափանցէ։

Այս պարագայից մէջն է որ լուսնոյն խաւարում մ՚առաջ կուգայ ամբողջական կամ մասնական։

Այսպէսով արեգական խաւարման մը չափ պարզ բան չիկայ։ Արդ եթէ առջեւնիս վառուած կանթեղ մ՚ունենայով ձեռքերնիս աչքերնուս առջեւէն անցընենք. ժամանակաւոր կերպով գմեզ լուսաւորող լոյսը կ՚արգիլենք։ Եւ մեզի համար մեր ձեռաց միջոցաւն կանթեղի խաւարում կայ։ Արդ այս մի եւնոյն բանը կը պատահի երբոր երկրիս համար լուսնոյ միջոցաւը արեգակը կը խաւարի։ Հիմայ եթէ յիշեալ կանթեղը ետեւնիս ձգելով գառնանք եւ թէ մեր լուսաւորեալ ձեռքը մեր երեսաց առջեւէն անցընենք, այս ձեռքը ժամանակաւոր կերպով աստուերն մէջը կը գտնուի։ Այս ալ ուրիշ բան չէ բայց եթէ երկրիս շքին մէջէն անցնող լուսնոյ պատկերը։

Թէ որ լուսնոյ շարժումը այնպիսի հարթի մը մէջ տեղի ունենար որուն երկարաձգութիւնը արեգակէն անցներ, ամեն նոր լուսնոյ ժամանակը արեգական խաւարում եւ ամեն լիալուսնոյ ատենը լուսնոյ խաւարում տեղի կունենար։ Բայց լուսնոյ շրջած ոլորտը յիշեալ հարթին վրայ քիչ մը խոտորեալ է, այնպէս որ խաւարմունք թէ թուով եւ թէ մեծութեամբ խիստ փոփոխական են. ի վերայ այսը ամենայնի այս զանազանութիւնք իրենց սահմաններն ունին։ Տարուան մը մէջը եօթը խաւարումէն աւելի եւ երկու խաւարումէ պակաս չըլլար։ Եթէ տարուան մը մէջը միայն երկու խաւարում կայ, երկուքն ալ արեգական խաւարմունք են։

Այժմ տեսնենք թէ խաւարմունք մարդկային մտաց վրայ ինչ ազդեցութիւն ունեցած են։ Քամիլլ Ֆլամարիոն աստեղագէտը. իւր ժողովրդական աստեղագիտութեան մէջը կըսէ թէ «խաւարմունք, ինչպէս նաեւ գիսաւորները, միշտ անխուսափելի չարեաց իբր աւետաւորք ճանչցուած են։ Մարդկային նանրահաւատութիւնը կը կարծէ թէ ոչինչ պատճառի մը համար Աստուծոյ մասը մեզի նշան կընէ եւ այլն...»։

Ցիչեալ աստեղագէտն ասոր իբր օրինակ 1564 ին 21 օգոստոսին Գաղղիոյ մէջ ծանուցեալ արեգական խաւարման մը վրայ խօսելով կը գրուցէ թէ «ոմանց համար այս խաւարումը բավանդակ տէրութեանց խառնաշփոթութիւն մը եւ Հռովմի կործանումը կ՚աւետէր. ամանց համար ալ ընդհանուր չրհեղեղ մը, երրորդի մը համար հողաշունչ տարին ու վրայ պիտի ըլլար. իսկ անոնց համար որ չափազանցութիւն չէին ըներ, յիշեալ խաւարումն օգը պիտի ապականէր։ Այս գարնանը արգեանց ամեն մարդ այնպէս կը հաւատար. որ, շատ մը մարդիկ բժշկաց մատնուեր հրամանաւն ազէկ գոցուած տաք եւ անուշահոտ գետնափոր խուցերու մէջ փակուեցան։»

Բ՚ին՚ի աստեղագէտն այս խաւարման վրայ խօսելով կը գրուցէ թէ, անոր մօտենալովն սարսափն վերջին աստիճանին հասած էր եւ թէ գեղի մը քահանայն՝ իւր որդիները խոստովանցընելէ չի բաւականանալով, որոնք կը կարծէին թէ իրենց վերջին ժամն հասած է, քարոզի ժամանակն սարսուեցաւ անոնց գրուցել թէ, այնչափ չաճապարեն, որովհետեւ ապաշխարողաց յորդութեան ազդեցութիւնը խաւարումը 13 օր յետաձգուած էր։

Հիները խաւարմանց ժամանակն երաժշտական զանազան գործիքներով ազմուկ հանելով արեգական կամ լուսնոյ օգնութեան կը հասնէին, ինչ որ դեռ այս օրուան օրս ի գործ կը գրուի Պարսկաստանի եւ Զինաստանի դաշտաց մէջ, ուր որ կը կարծուի թէ լուսինը նոյն ժամանակը վիշապի մը հետ կը կռուի, եւ թէ այս հանած աղմուկին նոյն վիշապը զարհուրեցնելու եւ ի փախուստ ածապարեցնելու համար է։ Արեւելեան Հնդկաստանի մէջ կը կարծեն թէ երբոր արեգակը կամ լուսինը կը խաւարի, վիշապ մը իւր սեւ ճանկերը նոյն աստեղայ վրայ կը տարածէ, զորմէ բռնել կ՚ուզէ։ Վերջին արեւգական բոլորական խաւարումը զննելու համար Հնդկաստան գացող աստեղագէտք տեսան որ իրենց Հնդիկ ծառաները՝ փոխանակ իրենց ծառայելու՝ խիստ բարեպաշտաբար ջուրը նետուեցան, այսպէսով կարծելով արեգական իմացընել թէ վիշապն ալէկ ընդդիմանայ։ Ամերիկայի բարբարոս երկիրներու մէջ կը կարծեն թէ արեգակն ու լուսինը բարկացած ժամանակներն կը խաւարին։ Բայց Ցոյներն, որ այնչափ նրբամիտ էին, երկար ժամանակ կարծեցին թէ լուսինը խաւարման ժամանակը կախարդեալ էր եւ թէ կախարդք զանկակ երկինքէն վար կ՚ինջեցնէին բուսոց վրայ վնասակար փրփուր մը նետելու համար։

Պատմութիւնը շատ նշանաւոր դէպքեր ի մէջ կը բերէ, յորոմ խաւարմունքը մեծամեծ ազդեցութիւն ունեցած են։ Մեծն Աղեքսանդր Աբելայի պատերազմէն յառաջ քիչ մնաց որ խաւարման մը պատճառաւ իւր զօրքերը ցիրուցան եղած պիտի տեսնէր։ Նիկիաս զօրավարին մահուան, եւ իւր զօրաբանակին Սիկիլիոյ մէջ ցրուելուն, որ Ամէնէքի անկման սկիզբ եղած է, լուսնոյ խաւարում մը պատճառ եղաւ։ Բայց հիներէն ոմանք խաւարմանց պատճառը դիտնալովին, զանոնք իրենց բարոյն գործածած են. Պերիկղէս իւր նաւատորմիղովը մեծ արշաւանքի մը համար ճամբայ ելլելու պատրաստուած էր, երբոր արեգական խաւարում մը պատահեցաւ, որով Պերիկղէս իւր նաւուղիին սարսափման պատճառաւը կենալու հարկադրեցաւ. այն ատենը յիշեալ զօրավարը վրայի ծածկոյն հանեց ու նաւուղիին աչացը առջեւ տարածելով հարցուց իրեն թէ այս բանս ալ իրր չարագուշակ կը նշկատէ՞։ Ասոր նաւուղիին ժխտական պատասխան մը տալով, այն ատենը Պերիկղէս ըսաւ թէ ի՞նչ չարութիւն կրնայ աւտել այն մարմինը որ զարեգակը կը ծածկէ, որովհետեւ իմ վրայի ծածկոցս աւելի մեծ ըլլալու յատկութենէն ուրիշ յատկութիւն մը չունի։

Քրիստափոր Գոլոմպոս իւր պղտիկ բանակաւ Նամերիքա կղզւոյն մէջ սովէն մեռնելու ենթարկուելով, պաշար ունենալու համար Քարայիպները լուսնոյ լուսէն զրկել սպառնալու միջոցը գտաւ, եւ հաղիւ թէ խաւարումն ըսկըսած էր, երբոր յիշեալ բարբարոսները Գոլոմպոսի ոտքն ինկան եւ ուղած պաշարն իրեն տուին (1)։ «Այս լուսնի խաւարումը, կ՚ըսէ Քամիլլ Ֆլամարիոն աստեղաբաշխը 1504 ին մարտի 1 ին տեղի ունեցաւ, եւ որն որ Եւրոպիոյ մէջ զայն շատ մը աստեղագէտք գտնեցին։ Նամպիգայի մէջ ժամը երեկոյեան 6ին պատահեցաւ։

Զրուցածներնէս կ՚իմացուի թէ հին ժամանակի ուսումնականք նաեւ դիտէին, ինչպէս որ այս օրուան օրս ամեն մարդու ծանօթ է, թէ խաւարում մը արտաքոյ կարգի բան մը չէ, այլ ընդհանուրն շատ բնական ու շատ պարզ դէպք մըն է։ Հին ժամանակը դիտած էին նաեւ որ ամեն 18 տարի եւ 11 օրէ ետեւ լուսինն ու երկիրս արեգական դիմացը նոյն դիրքը մ՚առնելովնին՝ խաւարմունք ալ գրեթէ նոյնպէս կը վերադառնան։ Որով զիւրին կ՚ըլլար շատ մը տարիներ յառաջուընէ խաւարում մը գուշակելը, որովհետեւ բաւական էր նախընթաց տարիներուն մէջը տեղի ունեցած խաւարմունքը գիտել եւ անոնց պատահման թուականն վրայ 18 տարի եւ 11 օր աւելցընելով գալիք խաւարմանց թուականը գտնել։ Այս 18 տարի եւ 11 օրուան տեւողութիւնը Քաղդէական շրջան կամ Սարոս կը կոչուի։

Բայց ասիկայ մերձաւորական հաշիւն էր, մանաւանդ Արեգական խաւարմանց համար, որոնք միշտ մի եւ նոյն տեղերէն տեսանելի չեն։ Այս օրուան օրս աստեղագէտք, ամենայն ճշդութեամբ երկրիս եւ Լուսնոյ շարժմունքը գիտեն, եւ կրնան հաշուել թէ ո՛ր ժամանակ լուսինը երկրիս ստուերին մէջը պիտի մտնէ եւ թէ ե՛րբ արեգական առջեւէն պիտի անցնի եւ այսպէս տարիներով ու դարերով յառաջ կրնան գուշակել թէ խաւարում մը ո՛ր ժամուն, վայրկենին եւ երկրորդական վայրկենին մէջ տեղի պիտի ունենայ եւ թէ ո՛ր տեղերէն պիտի տեսնուի եւ այս երեւոյթին ընդարձակութիւնն։

Ընելով որ այժմ խաւարմունք գրեթէ լուսաւորեալ ազգաց մէջ երկիւղի պատճառ մը չեն, չենք ուզեր զրուցել թէ ա՛լ որ եւ իցէ կերպով յիշեալ երեւոյթք մարդուս վրայ ազդեցութիւնէ զուրկ ըլլան։

(ՄՆԱՑԵԱԼ ԵՂԸ)

ՀԵՐՈՆԻՄՈՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Ուսուցիչ աստեղագիտութեան եւ օդնական քնին Պեկրատու անտառաց.

(1) Ցեռ Գամիլլ Ֆլամարի. Հրաշալիք Երկնից. երես 32։

(1) Լուսինը արեգակի պատերազմին յառաջ քիչ մնաց որ խաւարման մը պատճառաւ իւր զօրքերը ցիրուցան եղած պիտի տեսնէր։ Նիկիաս զօրավարին մահուան, եւ իւր զօրաբանակին Սիկիլիոյ մէջ ցրուելուն, որ Ամէնէքի անկման սկիզբ եղած է, լուսնոյ խաւարում մը պատճառ եղաւ։ Բայց հիներէն ոմանք խաւարմանց պատճառը դիտնալովին, զանոնք իրենց բարոյն գործածած են. Պերիկղէս իւր նաւատորմիղովը մեծ արշաւանքի մը համար ճամբայ ելլելու պատրաստուած էր, երբոր արեգական խաւարում մը պատահեցաւ, որով Պերիկղէս իւր նաւուղիին սարսափման պատճառաւը կենալու հարկադրեցաւ. այն ատենը յիշեալ զօրավարը վրայի ծածկոյն հանեց ու նաւուղիին աչացը առջեւ տարածելով հարցուց իրեն թէ այս բանս ալ իրր չարագուշակ կը նշկատէ՞։ Ասոր նաւուղիին ժխտական պատասխան մը տալով, այն ատենը Պերիկղէս ըսաւ թէ ի՞նչ չարութիւն կրնայ աւտել այն մարմինը որ զարեգակը կը ծածկէ, որովհետեւ իմ վրայի ծածկոցս աւելի մեծ ըլլալու յատկութենէն ուրիշ յատկութիւն մը չունի։

Քրիստափոր Գոլոմպոս իւր պղտիկ բանակաւ Նամերիքա կղզւոյն մէջ սովէն մեռնելու ենթարկուելով, պաշար ունենալու համար Քարայիպները լուսնոյ լուսէն զրկել սպառնալու միջոցը գտաւ, եւ հաղիւ թէ խաւարումն ըսկըսած էր, երբոր յիշեալ բարբարոսները Գոլոմպոսի ոտքն ինկան եւ ուղած պաշարն իրեն տուին (1)։ «Այս լուսնի խաւարումը, կ՚ըսէ Քամիլլ Ֆլամարիոն աստեղաբաշխը 1504 ին մարտի 1 ին տեղի ունեցաւ, եւ որն որ Եւրոպիոյ մէջ զայն շատ մը աստեղագէտք գտնեցին։ Նամպիգայի մէջ ժամը երեկոյեան 6ին պատահեցաւ։

Զրուցածներնէս կ՚իմացուի թէ հին ժամանակի ուսումնականք նաեւ դիտէին, ինչպէս որ այս օրուան օրս ամեն մարդու ծանօթ է, թէ խաւարում մը արտաքոյ կարգի բան մը չէ, այլ ընդհանուրն շատ բնական ու շատ պարզ դէպք մըն է։ Հին ժամանակը դիտած էին նաեւ որ ամեն 18 տարի եւ 11 օրէ ետեւ լուսինն ու երկիրս արեգական դիմացը նոյն դիրքը մ՚առնելովնին՝ խաւարմունք ալ գրեթէ նոյնպէս կը վերադառնան։ Որով զիւրին կ՚ըլլար շատ մը տարիներ յառաջուընէ խաւարում մը գուշակելը, որովհետեւ բաւական էր նախընթաց տարիներուն մէջը տեղի ունեցած խաւարմունքը գիտել եւ անոնց պատահման թուականն վրայ 18 տարի եւ 11 օր աւելցընելով գալիք խաւարմանց թուականը գտնել։ Այս 18 տարի եւ 11 օրուան տեւողութիւնը Քաղդէական շրջան կամ Սարոս կը կոչուի։

Բայց ասիկայ մերձաւորական հաշիւն էր, մանաւանդ Արեգական խաւարմանց համար, որոնք միշտ մի եւ նոյն տեղերէն տեսանելի չեն։ Այս օրուան օրս աստեղագէտք, ամենայն ճշդութեամբ երկրիս եւ Լուսնոյ շարժմունքը գիտեն, եւ կրնան հաշուել թէ ո՛ր ժամանակ լուսինը երկրիս ստուերին մէջը պիտի մտնէ եւ թէ ե՛րբ արեգական առջեւէն պիտի անցնի եւ այսպէս տարիներով ու դարերով յառաջ կրնան գուշակել թէ խաւարում մը ո՛ր ժամուն, վայրկենին եւ երկրորդական վայրկենին մէջ տեղի պիտի ունենայ եւ թէ ո՛ր տեղերէն պիտի տեսնուի եւ այս երեւոյթին ընդարձակութիւնն։

Ընելով որ այժմ խաւարմունք գրեթէ լուսաւորեալ ազգաց մէջ երկիւղի պատճառ մը չեն, չենք ուզեր զրուցել թէ ա՛լ որ եւ իցէ կերպով յիշեալ երեւոյթք մարդուս վրայ ազդեցութիւնէ զուրկ ըլլան։

(ՄՆԱՑԵԱԼ ԵՂԸ)

ՀԵՐՈՆԻՄՈՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Ուսուցիչ աստեղագիտութեան եւ օդնական քնին Պեկրատու անտառաց.

(1) Հ. Մ. Սահակեան իւր տիեզերագրութեան մէջը, երես 193 այս խաւարումն արեգական խաւարում մը կը գրէ, բայց կը սխալի։

ԼԵԶՈՒԱԲԵՆԱԿԱՆ

ԹԱՐԱԶԱՆ — ԴԱՒԱԶԱՆ

Ի՞նչ դառն կսկիծ չպատճառեր Հայ սրտին, երբ լեզուաբերին աչք նկատէ այս երկու բառերն, զորոնք ձեռնուընին առած արշաւած են Պարսիկներն Հայաստան։ Բանի՛ Հայ թիկունք դանալից չարալուկ եղած են անշուշտ այդ անազորոյն գործիներով, որոնք նախապէս եկ ու կռվէ ծեծելու կամ խիթելու հնարուած էին։

Սոյն խորհրդածութիւններէս իմացան ընթերցողներն անտարակոյս, որ խրաշան (իշտհար) և քաշան (*) (կոմտհար) Հայ չեն, այլ Պարսիկ բառ, և այն բարդ։ Բարդութեան մասերն են խոշ (էշ), քաշ (կոմ), շան (հարկանել, ծեծել)։ Խոշ, կեռ, շան (արմատ և հրամայական ը-գրելոյն) ծանօթ են ամեն Պարսկերէն գիտցողին։ Հոս քանի մը բառ յաւելունք այն նշաններու վրայ, որոնցմով յիշեալ բառերուն օտարութիւնն յերեւան կուգայ։

Խոշ ինքնին կ՚ապազակէ թէ Հայ չէ, վասն զի այս անասունը՝ Հայն էշ կը կոչէ, զոր Եւրոպացի Հայագէտ մը՝ արիական էշ (ցանկալ) արմատէն սերել տալով՝ ցանկասէր ուզած է մեկնել։

Գա՜, եթէ Հայ ըլլար, հարկ էր կա՜ գրուիլ, ինչպէս մեր բնիկ կովբառը կը ցուցընէ։ Վասն զի մայր լեզուին հնչող նուրբ բաղաձայններն է, դ, ք՝ մեր տառադարձութեան օրինաց համեմատ՝ կ, գ, պ չհնչող միջակ բաղաձայներուն կը փոխուին։ Արդ որովհետեւ գաւաղան բառին մէջ փոխանակ կի գ կ՚երեւայ, այդ երեւութէն կրնանք տպահովութեամբ հետեւցնել որ գաւաղան Հայերէն չէ՝ այլ է Պարսկերէն։

Վերջապէս ըն զուտ պարսկաձև արմատ մըն է, որուն Հայական ձևն է գան։ (*) ասկէ ունինք գանելև գան բառերը։ Սոյն արմատին հընդեւրոպական մայրն է գհան, որմէ Հայերէն գան միայն կրնար սերել՝ հ շունչը թողլով, ինչպէս այլուր նըշանակեցինք ուրիշ նոյնադիր արմատներու վրայ խօսելով։

Խոշաքան ու գաւաղան որ այնչափ յաճախ կը գործածուին մեր ոսկեդարեան լեզուին մէջ, յետնագոյն են գոյութեան (և թերևս փոխառութեան) ժամանակաւորապէս, որ թէ՛ հնագոյն և թէ՛ նորագոյն նախնեաց գրաբար մատենագրութեան անծանօթ է խորհրդադպէս։ Վերջնոյն խորագոյն հնութեան անսուտ վկայ են մի և նոյն գան (գանել) արմատին օտար կըրկին ձևերը՝ ճան ու ղան, որոնց առջինը հնագոյն է, վասն զի ճ (ջ) աւելի հին է քան թէ ղ, կամ թէ ը-սենք՝ ճ մայրն է, իսկ ղ՝ դուստր. ուրեմն կար ճ երբ դեռ չկար ղ։

Հ. ՍԵՐ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ
Մ. Ո.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Պ. Լուի Գրիէ՝ լուսատու բուսեղինաց վրայ հետաքրքրաշարժ տեսութիւն մը հրատարակեց։ Արդարև փոխոարակայութիւնը քանի մը միջատներու միայն յատուկ չէ, ինչպէս են փոսուրա, լուքիոլ, փուլկոր, ևայլն, այլ սունկի, ջրիմուռի և էրէքինոմ կոչուած անկոց դասուն վերաբերեալ՝ երեսունէն աւելի բուսեղինաց վրայ լուսոյ փայլմունք դիտուած են։ Երկար ժամանակէ ի վեր հնդիկ ջրկոտեմին և ոսկեծաղկին վրայ լուսոյ ցոլումներ տեսնուած էին։ Պ. Գրիէր ինքն իսկ քանի մը տարի առաջ ամբան մրրկալից օր մը Յարթ գաւառը պարտիզի մը մէջ մշակեալ ջրկոտեմի մը ծաղիկներուն վրայ փոսփորային լուսոյ փայլունը տեսաւ։ Բայց այս լուսոյ ցոլայմունք հետաքրքրաշարժ են մանաւանդ սունկերու վրայ։ Ագարիկոն կոչուած տեսակ մը սունկն, որ իւր ոսկեդոյն գեղեցիկ գոյնով նշանաւոր է, սեպտեմբերի և հոկտեմբերի ամսոց մէջ կը բուսնի ձիթենեաց ստորոտը կամ կաղամախիի, թեղջի և գալար կաղնիի կոճղերուն վրայ։ Պ. Թիւլան երբեմն դիտեց որ այս բոյսը լոյս մը կ՚արձակէ, որ կը տեւէ ցորչափ սունկը թարմ մնայ, և թառամելուն պէս երեւոյթն ալ կը դադրի անմիջապէս։ Ուրիշ լուսատու ագարիկոններ ալ կան։ Օր մը կամ մանաւանդ սեպտեմբերի մթին գիշեր մը, գիտուն բուսաբան մը, Պ. Կարանէր Պրազիլիոյ փոքր քաղաքին մէջ փողոցներուն մէջ ոգաքներ տեսաւ, որք լուսաւոր նիւթի մը հետ կը խաղային։ Ի սկզբան կարծեց թէ այն նիւթը միջատ մ՚էր։

Բայց յետ զննութեան տեսաւ որ դեղեցիկ ագարիկոն մ՚էր որ առատապէս կ՚աճէր շրջակայքերը գտնուող արմաւենիի մը չորցած տերեւներուն վրայ։ Աւստրալիոյ մէջ Պ. Ճոնէս Տրրմմընտ երկու մեծ ագարիկոն դիտեց, որոց ծանրութիւնը կրնար մէկ քիլոկրամի հասնիլ, և որք յոյժ պայծառ լոյս մը կ՚արձակէին։ Այս սունկերէն մին գիշերը լրագրի մը վրայ գրուելով, լրագիրը կրնայ բաւական հեռու էն կարդացուիլ, և վայրենիք ալ կրօնական սարսափ մը կ՚զդան այս լուսաւոր բոյսերէն։

Ուրիշ շատ սունկեր ալ այս յատկութիւնն ունին, մասնաւորապէս տեսակ մ՚սպիտակ սունկեր, որք չորցած փայտերու և տերեւներու վրայ կ՚աճին։ Վերջերս Անգլիոյ մէջ վառելու փայտ գնուելով սայլի մը վրայ բեռցուեցաւ տեղը տանելու համար։ Սայլակին մէջ կը գտնուէին կաղամախի և եղեւնի կոճղեր։ Քանի մը երիտասարդք, որք սայլին ետեւէն կ՚երթային, շատ զարմացան՝ ճանրուն վրայ լուսափայլ բիծեր տեսնելով, և զննելով գտան որ այն փայլուն բիծերը փայտի կամ կեղևի մանր կտորներ էին, և իրենց ճանբան շարունակելով՝ սպիտակ լուսոյ ադրիւրի մը քով հասան, որ՝ ծառի կոճղ մ՚էր՝ կեղեւին ներքև լուսոյ խաւով մը ծածկուած, և այն լուսեղէն խառն հոն աճող սունկէն կը բխէր։ Կաղնւոյ չորցած տերեւներն ալ՝ չորցած փայտին պէս՝ երբեմն յոյժ պայծառ նշոյլներ կ՚արձակեն։ Պ. Թիւլան՝ չորցած և մասամբ փտած բողբոջներու փայլին ալ՝ տեսած է։ Այս պարագայիս մէջ փայլուն մակերևոյթք ջրով աւելի կամ նուազ թրջած էին։ Ջուրը մասամբ սրբելով անոնց լուսափայլումն ալ կը նուազէր։ Սակայն քանի մը վայրկեան ուժգնապէս չփել պէտք էր որպէս բոլորովին ջնջուէր և լուսափայլ նիւթ մը մատերուն չփակչէր։ Արդարև յայտնի է թէ փոսփորային լուսոյ փայլիւնը տեսաւ։ Բայց այս լուսոյ ցոլայմունք հետաքրքրաշարժ են մանաւանդ սունկերու վրայ։ Ագարիկոն կոչուած տեսակ մը սունկն, որ իւր ոսկեդոյն գեղեցիկ գոյնով նշանաւոր է, սեպտեմբերի և հոկտեմբերի ամսոց մէջ կը բուսնի ձիթենեաց ստորոտը կամ կաղամախիի, թեղջի և գալար կաղնիի կոճղերուն վրայ։ Պ. Թիւլան երբեմն դիտեց որ այս բոյսը լոյս մը կ՚արձակէ, որ կը տեւէ ցորչափ սունկը թարմ մնայ, և թառամելուն պէս երեւոյթն ալ կը դադրի անմիջապէս։ Ուրիշ լուսատու ագարիկոններ ալ կան։ Օր մը կամ մանաւանդ սեպտեմբերի մթին գիշեր մը, գիտուն բուսաբան մը, Պ. Կարանէր Պրազիլիոյ փոքր քաղաքին մէջ փողոցներուն մէջ ոգաքներ տեսաւ, որք լուսաւոր նիւթի մը հետ կը խաղային. ի սկզբան կարծեց թէ այն նիւթը միջատ մ՚էր։

Բայց յետ զննութեան տեսաւ որ դեղեցիկ ագարիկոն մ՚էր որ առատապէս կ՚աճէր շրջակայքերը գտնուող արմաւենիի մը չորցած տերեւներուն վրայ։ Աւստրալիոյ մէջ Պ. Ճոնէս Տրրմմընտ երկու մեծ ագարիկոն դիտեց, որոց ծանրութիւնը կրնար մէկ քիլոկրամի հասնիլ, և որք յոյժ պայծառ լոյս մը կ՚արձակէին։ Այս սունկերէն մին գիշերը լրագրի մը վրայ գրուելով, լրագիրը կրնայ բաւական հեռու էն կարդացուիլ, և վայրենիք ալ կրօնական սարսափ մը կ՚զդան այս լուսաւոր բոյսերէն։

Ուրիշ շատ սունկեր ալ այս յատկութիւնն ունին, մասնաւորապէս տեսակ մ՚սպիտակ սունկեր, որք չորցած փայտերու և տերեւներու վրայ կ՚աճին։ Վերջերս Անգլիոյ մէջ վառելու փայտ գնուելով սայլի մը վրայ բեռցուեցաւ տեղը տանելու համար։ Սայլակին մէջ կը գտնուէին կաղամախի և եղեւնի կոճղեր։ Քանի մը երիտասարդք, որք սայլին ետեւէն կ՚երթային, շատ զարմացան՝ ճանրուն վրայ լուսափայլ բիծեր տեսնելով, և զննելով գտան որ այն փայլուն բիծերը փայտի կամ կեղևի մանր կտորներ էին, և իրենց ճանբան շարունակելով՝ սպիտակ լուսոյ ադրիւրի մը քով հասան, որ՝ ծառի կոճղ մ՚էր՝ կեղեւին ներքև լուսոյ խաւով մը ծածկուած, և այն լուսեղէն խառն հոն աճող սունկէն կը բխէր։ Կաղնւոյ չորցած տերեւներն ալ՝ չորցած փայտին պէս՝ երբեմն յոյժ պայծառ նշոյլներ կ՚արձակեն։ Պ. Թիւլան՝ չորցած և մասամբ փտած բողբոջներու փայլին ալ՝ տեսած է։ Այս պարագայիս մէջ փայլուն մակերևոյթք ջրով աւելի կամ նուազ թրջած էին։ Ջուրը մասամբ սրբելով անոնց լուսափայլումն ալ կը նուազէր։ Սակայն քանի մը վայրկեան ուժգնապէս չփել պէտք էր որպէս բոլորովին ջնջուէր և լուսափայլ նիւթ մը մատերուն չփակչէր։ Արդարև յայտնի է թէ փոսփորային լուսոյ փայլիւնը տեսաւ։ Բայց այս լուսոյ ցոլայմունք հետաքրքրաշարժ են մանաւանդ սունկերու վրայ։ Ագարիկոն կոչուած տեսակ մը սունկն, որ իւր ոսկեդոյն գեղեցիկ գոյնով նշանաւոր է, սեպտեմբերի և հոկտեմբերի ամսոց մէջ կը բուսնի ձիթենեաց ստորոտը կամ կաղամախիի, թեղջի և գալար կաղնիի կոճղերուն վրայ։ Պ. Թիւլան երբեմն դիտեց որ այս բոյսը լոյս մը կ՚արձակէ, որ կը տեւէ ցորչափ սունկը թարմ մնայ, և թառամելուն պէս երեւոյթն ալ կը դադրի անմիջապէս։ Ուրիշ լուսատու ագարիկոններ ալ կան։ Օր մը կամ մանաւանդ սեպտեմբերի մթին գիշեր մը, գիտուն բուսաբան մը, Պ. Կարանէր Պրազիլիոյ փոքր քաղաքին մէջ փողոցներուն մէջ ոգաքներ տեսաւ, որք լուսաւոր նիւթի մը հետ կը խաղային. ի սկզբան կարծեց թէ այն նիւթը միջատ մ՚էր։

Բայց յետ զննութեան տեսաւ որ դեղեցիկ ագարիկոն մ՚էր որ առատապէս կ՚աճէր շրջակայքերը գտնուող արմաւենիի մը չորցած տերեւներուն վրայ։ Աւստրալիոյ մէջ Պ. Ճոնէս Տրրմմընտ երկու մեծ ագարիկոն դիտեց, որոց ծանրութիւնը կրնար մէկ քիլոկրամի հասնիլ, և որք յոյժ պայծառ լոյս մը կ՚արձակէին։ Այս սունկերէն մին գիշերը լրագրի մը վրայ գրուելով, լրագիրը կրնայ բաւական հեռու էն կարդացուիլ, և վայրենիք ալ կրօնական սարսափ մը կ՚զդան այս լուսաւոր բոյսերէն։

Ուրիշ շատ սունկեր ալ այս յատկութիւնն ունին, մասնաւորապէս տեսակ մ՚սպիտակ սունկեր, որք չորցած փայտերու և տերեւներու վրայ կ՚աճին։ Վերջերս Անգլիոյ մէջ վառելու փայտ գնուելով սայլի մը վրայ բեռցուեցաւ տեղը տանելու համար։ Սայլակին մէջ կը գտնուէին կաղամախի և եղեւնի կոճղեր։ Քանի մը երիտասարդք, որք սայլին ետեւէն կ՚երթային, շատ զարմացան՝ ճանրուն վրայ լուսափայլ բիծեր տեսնելով, և զննելով գտան որ այն փայլուն բիծերը փայտի կամ կեղևի մանր կտորներ էին, և իրենց ճանբան շարունակելով՝ սպիտակ լուսոյ ադրիւրի մը քով հասան, որ՝ ծառի կոճղ մ՚էր՝ կեղեւին ներքև լուսոյ խաւով մը ծածկուած, և այն լուսեղէն խառն հոն աճող սունկէն կը բխէր։ Կաղնւոյ չորցած տերեւներն ալ՝ չորցած փայտին պէս՝ երբեմն յոյժ պայծառ նշոյլներ կ՚արձակեն։ Պ. Թիւլան՝ չորցած և մասամբ փտած բողբոջներու փայլին ալ՝ տեսած է։ Այս պարագայիս մէջ փայլուն մակերևոյթք ջրով աւելի կամ նուազ թրջած էին։ Ջուրը մասամբ սրբելով անոնց

Ամեն ծիծաղ զգուել կամիմ. Հո՛գմ տուր ինձ թեւ . . . :

Պըսակ ճակտիս կապեցէք.
Կամիմ մոռնամ իմ ցաւեր.
Փունջեր իմ շուրջ թափեցէք.
Գարուն կարդայ ինք հրաւեր,
Եւ մանկանալ փափաքիմ:
Արբեցոյց զիս քո հմբոյր,
Մվ բընութիւն խնկաբոյր.
Փունջե՛ր, փունջե՛ր, եղբարք իմ:

Յ. ՍԵՓԵԱՆ

Ս. ԷՄՄԷՐԵԱՆ

Երկար ժամանակէ ի վեր իւր դասախօսած հանրածանօթ դիւրուսոյց մէթոտով ուղղագրութեան համար ամենահարկաւոր եղող քերականական բոլոր գոլոշմական կանոնները պարունակող ձեռագիրը դասագիրք մի պատրաստած լինելով կը խոստանայ 6 ամսուան մէջ տպագրեցնել որ և է ձեռագիր ուղիղ կարդալ, ինքնալ գրել և կարդացածն հասկնալ. աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել Մասիսի գրասենեակը:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՈՆԸ, ՏԻԿԻՆԸ
ԵՒ
ՊԷՊԷՔԸ

[ՀԵՂԻՆԱԿ ԿԻՍԹԱՎ-ՏՐՕՋ]

Հարիւր հինգերորդ տպագրութենէն
Թարգմանեց Ե. ԱՐՄԱՒԻՐ

Այս սքանչելի գործը՝ որ իբր հրահանգիչ և զբօսեցուցիչ վէպ, մէկ հատիկ է իւր տեսակին մէջ՝ և հարիւր հրեշ անգամ տպագրուած բիւրաւոր օրինակներով՝ թերթ առ թերթի պիտի հրատարակուի, արագ արագ։ Ամբողջ գործը 20 թերթէ պիտի բաղկանայ. մէն մի թերթի 1 ղրուշ. իսկ հրատարակութեան աւարտուելէն վերջ ամբողջ գիրքը պիտի վաճառուի 30 ղրշ.

Կեդրոնատեղին՝ Զարդարեան տպարան։ Կը վաճառուի նաև կամըրջէն գլուխ Սուճի Պողոս աղային քով, ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները, և Ղալաթիա Մահմուտիէ փողոց Ցոյն գրավաճառ Ցէբասթա եղբարց քով։

LA VELOUTINE
ՄԵԾ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԼԱ ՎԷԼՈՒԹԻՆ
ՅՈՒՏԻԿ ԵՐԻՆՋԻ ՓՈՇԻ

Պատրաստեալ Պիւսսիլիով ուստի և օգտակար ներգործութիւն մ'ունի մարմնի վրայ, որուն կը կպչի և չաեանուիր, և այսպէս մանկական թարմութիւն մ'և բնական փայլունութիւն մը կուտայ երեսի գոյնին։ Կը գտնուի Ֆէյ փալ Ֆիւ. մէօրլեն քով Փալիզ՝ Ռիւ սը լա Փէ փողոց, և այլ ամեն փարֆիւմէօրներու և վարսայարդարաց քով։ 52—25

Գլխաւոր շահ 400,000 մարք պարգևատ 500,000 ֆրանք

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԲԱԳԴԻ

Շահերը ենթակաբերեալ են պետական տուրքերեն

Հրաւէր ի մասնակցութիւն հասանելոց Ռենանոս-Ֆեանց շահուց

Մեծ վիճակահանութեանց, երաշխաւորեալ

Համպուրկի կառավարութենէն, որոյ մէջ

8 Մէլիոն 940,275 մարք

անպատճառ պիտի շահին։

Այս շահաւէտ վիճակահանութեանց մէջ, որք 93,500 բաժին միայն կը պարունակեն, հետեւեալ պարգևները պիտի շահուին։

Գլխաւոր շահն է 400,000 մարք

Պարգև	250,000	մարք	
1 շահ	150,000	»	
1 »	100,000	»	
1 »	60,000	»	
1 »	50,000	»	
2 »	40,000	ական	»
3 »	30,000	»	»
4 »	25,000	»	»
2 »	20,000	»	»
2 »	15.000	»	»
1 »	12,000	»	»
24 »	10,000	»	»
3 »	8,000	»	»
3 »	6,000	»	»
54 »	5,000	»	»
5 »	4,000	»	»
108 »	3,000	»	»
264 »	2,000	»	»
10 »	1,500	»	»
3 »	1,200	»	»
530 »	1,000	»	»
1073 »	500	»	»
101 »	300	»	»
25 »	250	»	»
85 »	200	»	»
100 »	150	»	»
27069 »	145	»	»

Եւ այլն, եւ այլն, գումար 47,600 շահող, որք ապահովապէս պիտի շահին 7 վիճակահանութիւնքի քանի մ'ամսոյ մէջ։

Առաջին վիճակահանութիւնը պաշտօնապէս որոշուած է, եւ սկզբնական բաժնեգինն է միայն 7,50 ֆրանք. կէս սկզբնական բաժնեգինն է միայն 3,75 ֆրանք, քառորդ սկզբնական բաժնեգինն է միայն 1,88 ֆրանք։

Սոյն պէնքական երաշխաւորեալ բաժինները կը ղրկեմ մինչեւ ամենահեռաւոր երկիրներ՝ երբոր ծախէք Լեռնոյ Լրտեսը՝ Լոնտրայի, Փարիզի կամ Եւրոպական ուրիշ մեծ քաղաքի մը վրայ քաշուած վոխանակագրով, որ ամեն սեղմաւորներէ կընդունայ առնուիլ։ Իւրանքանչիւր բաժանորդ ձրիապէս կ'ստանայ լինելիք պէքական բաժինները հետ նաեւ պէքական յայտարարը պետութեան դէմ վաճառելու, եւ վիճակահանութենէն անմիջապէս հետքն ալ պաշտօնական ցուցակն, առանց խնդրելու։

Շահուած ֆոմանքերուն վճարումն ոչ սղումն ոչ դրամի և անպողոպ կը կատարուի իմ շեռք կատարեալ ճշդութեամբ։

Բաժնեթուղթերը կրնան թղթատարութեան մանդատով ղրկուիլ, մինչեւ 11/23 Նոյեմբեր Մայիս ամսոյ, (վիճակահանութեան օրը մօտ լինելուն պատճառաւ) ամենայն վստահութեամբ առ

Samuel Heckscher senr. Banquier et comptoir de change à HAMBOURG

JONAS BROOK
BROTHERS

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԲԱՄՊԱԿ ԴԵՐՁԱՆԻ
ՊԷՋԻԼԻ ՄԱԳԵՐԲ ՊՐՈՒԲԻ

Թուրքիոյ համար ընդհանուր ներկայացուցիչ Պ. Պ. Սիմօնսն և Տոլլինկէր, կ. Պոլիս, Պահճէ Գալաթա Բասիմ փաշա խան։

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի բաց ի կիրակի և ազգ օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է կ. Պոլիս, Պահճէ-Գարու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը, իսկ գաւառաց մէջ հեռագրով հոգաբարձուց լրատեսակները։

ԿԱՐԻՆ Յ. ՀԱՆՆԷՍ ԷՖ. Տ. ՄԷԼՔԻՍԵԳԻՆԵԱՆ.
ԵՐԶՆԿԱ Ց. ՇԱՒԱՐՇ ԷՖ.

ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Երանոս էֆ. Սթամբուլեան.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ էֆ. Մուրատեան
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ Մազմանեան.
ՌՈՏՇՈԹՕ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէյլեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պէրզամպեան։
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ Խոսրով էֆ. Էսկիճեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Էթմէքճեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ. Գէորգ էֆ. Նազարեան.
ՔԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ն. Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Արմենակ էֆ. Խանդաղեանց.
ՎԱՆ. Պետրոս » Գաբամաճեան.
ԲԵԹԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան
ՅՕԳՇԵՍ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Գ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. Պոլիս Ճէլալ պէյ խան

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITICH AND MERCANTILE
Insurance company
ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆԴ ՄԷՐՓԷՆԹԷԼ
Լոնդրայի և Էդինբուրգի ապահովոթիւն ընկերութիւն Անդը Լէր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	450,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	1,156,690–1,606,690
1878ին զուտ հասոյթը	976,119

NORTHERN
Assurance company
ՆՕՐԹՀԸՐՆ
Լոնդրայի և Էդինբուրգի ապահովութիւն ընկերութիւն Անդը Լէր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	150,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	380,000–530,000
Զուտ հասոյթ 1878ի	351,000

Ասորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ հաւասարական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ Ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բընդունիլ։ Ինքզինքը ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ինչպէս Բերայի, Ղալաթիոյ և Պօլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն գաւառները։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool
Capital Lt. 500,000
ՄԱՐԻԹԱՅՄ
Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն
Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Ասորագրեալք, յոգենաւերը, առագաստանաւերն և անոնց մէջի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած են ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Ֆ մխիսն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակն առ և Տնօրէն ամեն գործառնութեանց Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեանց

ԳԱՌՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈԲԵԱՆ ՀՕՀՆ ԲԱՌԻԼ

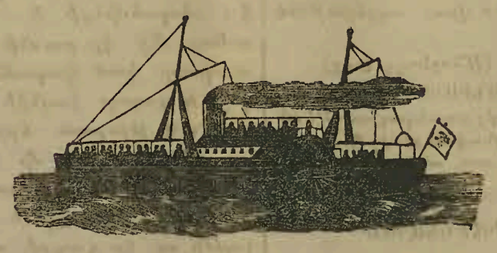

ՇԻՐՔԻԹԻ ԽԱՑՐԻԷԻ
ՇԱԳԵՆԱՒԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ
1882 ԱՊՐԻԼ 15 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՄԿՍԵԱԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 30.

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական լեզու	Թիւ
11 45	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիք. (Եէնիգիւղի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	32
12 15	Եէնիքէօյ. Սթէնեա. Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Արնավուտգիւղի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	20
12 45	Ր. և Ա. Գավագ. Եէնիմահալլէ. Մէզարպ. Պէյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. (Եէնիգիւղի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)—(Ուրբ. օրերը Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ր. Հիսար. Պէպէք.)	33
1 45	Եէնիք. Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Պէպէքի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի (Բացի ուրբաթէ.)	2
2 30	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիւքտէրէ. Թարապ. Եէնիք. Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք։ (Արնավ. յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Պէպէք. —Ուրբաթ օրերը Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ Գապաթաշ։	22
4	Մէզարպ. Պէյիւքտ. Թարապիա. Եէնիք. Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ր. Հիսար. Պէպէք. Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.	33
6 15	Եէնիմահ. Պէյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշապ. Եէնիք. Էմիրկ. Գանլըճա. Ր. և Ա. Հիսար. Գանտ. Արնավ. Զէնկէք. Պէյլեր. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իսկ.	4
8 15	Ա. և Ր. Գավագ Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Եէնիք. Էմիրկ. Պօյաճըք. Ր. Հիսար. Պէպէք. Արնավ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնեա)	34
9 45	Մէզարպուրնուէն Պէյիւքտէրէ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար. Արնավ. Օրթաք. Պէշիկթ.	22
11 30	Պէպէք. Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ.	22
12 15	Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ.	4
12 30	Պէպէք. Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ	23
1 30	Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ. Գապաթ.	32
2 20	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ.	20
3 30	Պէպէք. Արնավ. Գուր. Սրթաք. Պէշիկթ. Գապաթ. (Բացի ուրբաթէ)	32
10 45	Ր. Հիսարէն ուղղակի կամուրջ	20
11 10	Պէպէքէն ուղղակի կամուրջ. (Բացի ուրբաթէ)	2

Աւոլան Եղէր

11 30	Արնավ. Վանիք. Զէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզկ. Գապաթ։	2
12 15	Պէյք. Բաշապ. Ր.փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար. Գանտ. (Ժամ 1,15 ին Արնավուտգիւղի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) Ուրբ. օրերը Վանիք. Զէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզ.	26
12 50	Արնավ. Գանտ. Վանիք. Զէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզ. Պէշիկթ. (Բացի ուրբաթէ)	21
1 15	Պէյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշապահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար. Գանտ.—Ժամ 2 30ին Գանտիլլի յոգենաւին պիտի հաղորդակցի, (Ուրբ. օրերը Վանիք. Զէնկ. Պէյլէրպ. Գուզկ. Պէշիկթ.)	34
2 15	Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզ. Իսկ. — Բացի ուրբաթէ։	25
4	Պէյքօզ, Բաշապ. Ր. փ. մահ. Գանլ. Ա.Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ։	28
9	Էմիրկ. Գանլճ. Ր. Ա. Հիսար, Գանտ. Արնավ. Զէնկ. Պէյլէրպ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկթ. Իսկ.(Ուրբաթ օրերը ժամ 8,45 ին Պէյիւքտէրէն ելնելով Պէյքօզ, Բաշապ. Ր. Փ. մահ. պիտի հաղորդի.)	21
10 30	Վանիք. Զէնկ.	28

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ

Եւրոպական լեզու

12 45	Պէշիկթաշ, Օրթաք, Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ր.Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապիա, Պէյիւքտէրէ. Եէնիմահ։	22
1 15	Գապաթ. Իսկ. Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլէրպ. Զէնկէլք. Արնավ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Բաշապ. Պէյքօզ Թարապ. Պէյիւքտ. Եէնիմահ.	4
2 45	Պէշիկթ. Օրթաք, Արնավ. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզար.	33
3	Գապաթ. Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ. Գավագլար։	34
6 45	Իսկ. Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլէրպ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ր. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. (Ուրբ օրերը Եէնիք. Թար. Պէյիւքտ.)	21
8 15	Պէշիկթ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ.	22
10 30	Ր. Հիսար. Պօյաճ. Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք. Թարապ Պէյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ.	32
11 15	Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ.	34
11 35	Պէպէք, Ր. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք.	20

Աւոլան Եղէր

1 5	Ուղղակի Արնավ.	32
1 30	Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։	20
3	Ուղղակի Արնավ. (Բաց ի ուրբաթէ)	32
10	Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար. —Վոսփորի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Ր. Հիսար։	20
10 30	Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։ (Բաց ի ուրբաթէ)։	2
11 10	Գապաթ. Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։ (Ուրբաթ օրերը ժամ 11ին) — Եէնիքէյի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Պէպէք։	28
11 40	Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։	21
12	Պէշիքթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Արնավուտքէօյ։	2

Աւոլան Եղէր

12 35	Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ.Ինիք։ —Բացի ուրբաթէ։	2
1 30	Իսկ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Զէնկ. Գանտ. —Բացի ուրբաթէ։	23
2 30	Իսկ. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ (Ուրբաթ օրերը Ր. փաշա մահ.)	25
9 45	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Զէնկ. Վանիք. (Գավագի յոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	23
10 15	Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլ. Ր. Փաշա մահ.Բաշապ. Պէյքօզ Մէզարպ. Ա. և Ր. Գավաք։	33
10 55	Գուզկ. Պէյլէրպ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Արնավ. — Բացի ուրբաթէ (Պէյքօզի յոգենաւին պիտի հաղորդակցի ի Գանտիլլի։)	4
11 20	Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. Փ. մահ. Բաշապ. Պէյք. — Ուրբաթ օրերը ժամ 11ին Գուզկ. Պէյլէրպ. Զէնկ. Վանիքէյ հանդիպելով։)	23
11 40	Արնավ. Գապաթ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Զէնկ. Վանիք.	21

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ

Իսկիւտարէն Կամուրջ ժամ		Կամուրջէն Իսկիւտար ժամ	
11 45		12 15	
12 30	6 20	12 45	7
1	7	1 15	8 15
1 30	8 10 Պէշիկթաշ	1 45	9
2	9 20	2 15	9 35 Պէշիկթաշ
2 30	9 45	2 45	10
3	10 5	3 15	10 15
3 30	10 30	3 45	10 45
4	10 30	4 15 Պէշիկթաշ	11 5
4 45 Պէշիկթաշ	11 10	5	11 25 Գուզկ.
5 20	11 35	5 30	11 45
5 50	12 5	6	12 5 Գուզկ.

(Շաբաթ օրերը Գուզկունմուք չպիտի հանդիպի։)

ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

Իսկիւտարէն Կամուրջ ժամ		Կամուրջէն Իսկիւտար ժամ	
12 15	7	12 10	7
1	8 10 Պէշիկթաշ	12 55	8
1 45	8 40	1 40	8 50 Պէշիկթաշ
2 30	9 20	2 25	9 20
3 15	9 50	3 10	10
4	10 30	3 55 Պէշիկթաշ	10 30
4 45 Պէշիկթաշ	11	4 40	11 5
5 30	11 30	5 25	11 40
6 15	12 5	6 10	12 5

ՀԱՐԷՄ ՔԻՍԿԷԼԷՍԻ

Բաց ի ուրբաթէ Հարէմ և Սալամագ բանող յոգենաւերը։

5 30	Հարէմէն Սալամագ	21
11	Հարէմէն Սալամագ	21
3 15	Կամուրջէն Հարէմ Սալամագ	21
10 30	» » »	21

Կառաբարձ յոգենաւին Երթևեկի ժամերը։

3 15	Իսկիւտարէն, Գապաթ. Սիրք.
4 15	» Սիրքէճի
10 20	» »
11 30	» Գապաթաշ
3 45	Սիրքէճիէն Իսկիւտար
5	» Գապաթ. Իսկիւտար
11	Սիրքէճիէն Իսկիւտար
11 45	Գապաթաշէն Իսկիւտար